

Klaipėdiškių Komiteto atsišaukimas.

LIETUVIAI, KLAIPĖDOS KRASTO GYVENTOJAI!

Vyrai ir Moters!

Jau prisiartino paskutinė valanda, kad aukštoji Santarvė nori galutinai išrišti Klaipėdos krašto likimą. Tik už keletos dienų mūsų krašto likimas bus ilgiems amžiams nulemtas. Bet niekas nežino kas ateityje mūs laukia. O juodi debesiai ant mūsų yra užgulę. Saujelė didvokiečių šovinistų pasivadinę save ten kokiais „heimatbundais arbeitsgemeinšaftais“ ir kitaip, nori savo viešpatystę ant mūsų per taip vadinamą „Freištata“ išlaikyti, kad tam tikram laikui priėjus, vėl galėtų grįžti prie Vokietijos, jeib užbaigtų mūsų brolių germanizavimą, kad Lietuvių ir vardo čia nebliktų, kaip jie tai su Prūsais yra padarę.

Kartu su vokiečiais šovinistais, ant mūsų ramaus krašto tiesia savo ilgus kruvinus nagus amžini ir pikėiausi mūsų giminės priešai lenkai. Yra žmonių, kurie sako, girdi mums nėra lenkų pavojaus, bet girdėkit Broliai ir Sesers Lietuviai! Lenkų žiaurioj vergijoj jau vai-toja milijonai Galicijos ir Gudijos gyventojų.

Lenkai laiko pagrobę ir mūsų Tautos žilią Sostinę Vilnių. Bet jiems dar to negana! Jie nori mūsų krašto gelžkelių, Nemuno ir Uosto, kad iš Vilniaus krašto galėtų gabenti į pasaulį lietuviškas girias ir mūsų kraštą lenkinti. Neturėdami Klaipėdos krašte lenkiškų gyventojų, jie sugalvojo „Freištata penkiolikai metų“, kad per tą laiką jie įsigalėtų ir mus galutinai pavergtų.

Vyrai ir Moters! Siandien dar yra galima išgelbėti savo Tautos Garbę ir Valstybę! Todėl šalin su „Freistatu“ per kurį mūsų Tautos žudytojų suterštos rankos mus nori pavergti, kad išgelbėjus kraštą nuo gresiančios vergijos per „Freistato“ įvykinimą. 1922 m. gruodžio mėn. 18 d. Klaipėdos mieste susitvėrė centralinis arba vyriausios Mažos Lietuvos Gelbėjimo Komitetas, su šiais uždaviniais:

1. Sujungti Klaipėdos Krašto Gyventojus, į vieną organizuotą pajėgą, kad pareiškus Pasauliui jų griežtą valią prieš laikinį arba galutinį „Freistatą“ ir savivaldišku būdu prisiglaudus prie Didžiosios Lietuvos.

2. Remti tautinį ir kultūrinį Lietuvių veikimą visioje Maž. Lietuvoje.

3. Savo uždaviniams pasiekti kreiptis į Amerikoj, Didžiojoje Lietuvoje ir kitose šalyse gyvenančius brolius Lietuvius, kad iš jų gavus moralinės ir medžiaginės paramos.

Lietuviai Vyrai ir Moterys! Siandien ar niekada yra ta diena, kur galima atgimdyti mūsų senąją Lietuvą. Todėl visi kaip vienas be skirtumo luomo ir pažiūrų spieskimės aplink Gelbėjimo Komitetą, dar kart pasauliui pareikšti, kad mes tepažįstame vieną nesuskaldytą Lietuvių Tautą!

Visuose Miestuose, Amtsbecirkiuose išrinkit iš savo tarpo pačius geriausius tris arba penkis žmones, ir sudarykite iš jų Gelbėjimo Komiteto Skyrių.

Po įsteigimo skyriaus neužtrukite skubiausiai pranešti Vyriausiam Komitetui Klaipėdoje, kad jis galėtų užtvirtinti ir padėti darbe. Visur ir visose vietose šaukite didžius susirinkimus, reikalaudami kalbėtojų iš Vyriausio Gelbėjimo Komiteto ir skaitlingai susėję protestuokite primdami nutarimą prieš „Freištata“, ir rinkite parašų

už prisiglaudimą sulig mūsų programų, prie Didžiosios Lietuvos. Visuose neaiškiuose atsitikimuose kreipkitės į vyriausį Komitetą, katras duos jums nurodymų ir patarimų. Lietuviai! Vyrai ir Moterys! Per šias keliolika dienų visas mūsų kraštas turi subruzdėti prieš „Freištata“, kaip didžiausias griausmas. Subruskime visi vienu balsu: geriau žūti garbingoj kovoj, negu per amžius su „Freištatu“ vergauti!

In Darbą kas gyvas, su Dievo Pagalba! Mažosios Lietuvos Vyriausias Gelbėjimo Komitetas:

Pirmininkas Martynas Jankus,

1-sis vice-pirmininkas Jurgis Streckys,

2-sis vicepirmininkas Jurgis Lebartas,

2-sis sekretorius Vilius Saulinskis,

Komiteto narys ir reikalų vedėjas

Jurgis Bruvelaitis.

Komiteto raštinė:

Klaipėdoj Liepojos g. 5.

Santarvė pripažino Lietuvą.

Lietuva, 1922 m. susilaukus konstitucijos ir žemės reformos, insteigimo universiteto, užbaigimo St. Seimo darbų ir išrinkimo pirmojo Seimo, teipgi užvedus savus pinigų ir apsisaugojus nuo bankrūto kartu su Vokia, igijo pripažinimą daugelio pasaulio valstybių. Maloniausia be abejo buvo Lietuvos žmonėms Jungtinių Valstybių pripažinimas. Pagalios prieš Kaledų Sventes ir Santarvės valstybės — Anglija, Prancija, Italija ir Japonija, tiek kamavę visokiomis savo politikomis, pripažino Lietuvos respubliką de jure 20 d. gruodžio. Anot Lietuvos Saulių „Trimito“: „Pripažindamos Lietuvą, didžiosios valstybės tuo pačiu pasmerkė Lenkijos visokių unijų ir federacijų siekimą, pasmerkė galutinai nelabą „Hymansą“, kurio lietuvių tauta taip sunkiai nusikratė...

In 1923 metus Lietuva įžengia visų pasaulio valstybių pripažinta ir pilnai įteisėta. Tiesa, dar Lenkija mus nepripažino. Na, ir mes jos tuo tarpu nepripažinom...

Palieka dar Lietuvos valstybei ir tautai sunkių uždavinių, reikalaujančių didelės vienybės, pasiryžimo, pasišventimo. Turime artimiausius ir svarbiausius uždavinius — atvaduoti sostinę Vilnių ir Klaipėdą, be kurių Lietuvai ir sunku trošku... Bet pripažinimas ir šiuos didelius uždavinius žymiai palengvina vykinti."

Štai Lietuvos ir Santarvės ilgų derybų paskiausi dokumentai:

LIETUVOS VYRIAUSYBES ATSAKYMAS IN AMBA-
SADORIU KONFERENCIJOS RASTA DEL LIETUVOS
PRIPAZINIMO DE JURE.

Lietuvos Respublika.

Užsienių Reikalų Ministerija.

Kaunas,

Nr. 26505.

1922 m. lapkričio 18 d.

Jo Ekscelencijai

Ponui Raimondui Poincare,

Ambasadorių Tarybos Pirmininkui

Paryžiuje.

Pone Pirmininke!

Šių metų spalio 13 d. laišku Jūsų Ekscelencija teikėsi pranešti Lietuvos Vyriausybei, kad dėl pastebėjimų, kuriuos Lietuvos Vyriausybė padarė savo notoje rugpiūčio 4 dieną dėl Nemuno internacionalizacijos, Prancūzijos, Didžiosios Britanijos, Italijos ir Japonijos Vyriausybės negali matyti šiame dokumente pilno ir ištiso liepos 13 d. sąlygų priėmimo, ir kad prieš atsakydamos į minėtąją notą, šios vyriausybės norėtų žinoti, kokios reikšmės Lietuvos Vyriausybė teikia jos suformuluotiems rezervams.

Eidamas aukščiau įvardintų Vyriausybių noru, turiu garbės išdėstyti Jūsų Ekscelencijai šitą ką:

Lietuvos Vyriausybė nieko kito negali pasakyti kaip tik pakartoti pareiškimą, kuriuo ji savo šių metų rugpiūčio 3° dienos notoje pasižadėjo pilnai ir ištisai priimti ir pildyti Versalės sutarties nustatymus, kurie liečia plaukiojimo Nemunu sutvarkymą. Tas pareiškimas nedaro jokių rezervų. Sakydama, kad ji pildys savo pasižadėjimą taikos metu, Lietuvos Vyriausybė jam suteikė tiktai tikslumo, kuris visiškai atatinka Versalės Sutarties dvasiai.

Iš tikrųjų, ši Sutartis, be kokios abejonės remiasi principu, kad visi kolektyviai sutarimai, kurie tvarko plaukiojimą internacionalinėmis upėmis, buvo nustoję galios karui ištikus ir todėl reikėjo aiškiai pabrėžti, kad jie vėl igyja galios.

Taip antai, Sutarties 346 straipsnis sako: „Dunojaus Komisija Europoje vykdys iš naujo savo įgaliojimus, kuriuos ji turėjo prieš karą. O 354 straipsnis nurodo, kad „nuo šios Sutarties įsigalėjimo, 1868 metų spalio 17 d. Manheimo Konvencija su jos pabaigos protokolu įimtinai vėl reguliuos plaukiojimą Reinu žemiau nustatytomis sąlygomis“. Iš kitos pusės Versalės Sutartis niekur specialiai nenurodo, kad jos nustatomos taisyklės plaukiojimui tarptautinėmis upėmis regulioti bus taikomis ir ne taikos metu. Todelei Lietuvos Vyriausybė mano galinti tvirtinti, kad, rišdama savo sutikimą su taikos metu, ji nėra pareiškusi jokio rezervo dėl liepos 13 dienos sąlygų priėmimo, bet tiktai pažymėjusi savo intenciją neišeiti iš bendrosios teisės ribų.

Be to, Lietuvos Vyriausybė yra įsitikinusi, kad Ambasadorių Konferencija negali laikyti santykių tarp Lietuvos ir Lenkijos dabartinėje padėty taikos meto santykiais, kurie leidžia taikinti kolektyviais konvencijas dėl tarptautinių upių sutvarkymo. Šie nenormalūs santykiai yra pasekmė nepildymo iš Lenkijos pusės savo pasižadėjimų, duotųjų tiek Tautų Sąjungai tiek Lietuvai. Tautų Sąjunga netruko, Lenkams užėmus Vilniaus kraštą, tuojau pareikšti Lenkijai jos užsitarnautą papeikimą. P. Leonas Bougeois Tautų Sąjungos Tarybos Pirmininkas, 1920 m. spalio 14 d. adresuotame Lenkų Vyriausybei laiške yra pareiškęs žodis žodin štai ką: „Vilniaus okupacija yra Tautų Sąjungos Tarybai duotų pasižadėjimų

laužymas, ir šioji negali nepaklausti Lenkų Vyriausybės, kurių priemonių ji mano neatidėliodama imtis, kad užtikrinus pasižadėjimų respektavimą. (Ziūrėti: „Société des Nations. Journal Officiel Supplément Spécial Nr. 4. Decembre 1920 p. p. 22-23”). Iš kitos pusės, Suvalkų sutartis tarp lietuvių ir lenkų (1920 m. spalio 7 d. Ziūrėti: „Société des Nations. Recueil des Traités et des Engagements Internationaux enregistrés par le Secrétaire de la Société des Nations. Volume VIII, 1922, N. N. 1,2,3,4. p. p. 174-185”), kuria buvo reguliuojamas Lietuvos ir Lenkijos konfliktas, buvo sulaužyta į antrą dieną po jos pasirašymo. Šioji sutartis nebuvo pakeista jokių kitu tarptautinės reikšmės aktu, ir tai įvyko nepaisant visų pastangų kurias dėjo Lietuva, tiek laike sutartinimo procedūros, Tautų Sąjungos vedamos, tiek vėliau, kuomet Lietuva betarpiai kreipėsi į Lenkiją tikslu surasti teisingą konflikto tarp abiejų kraštų išrišimą.

Todel Lietuvos Vyriausybė gali tik pareikšti, kad plaukiojimo Nemunu sutvarkymas, Versalės sutarties nustatytas, kuri ji priima be mažiausio rezervo, bus vykdomas, kaip tik Lenkija, kuri, priešingai savo iškilmingiems pasižadėjimams Lietuvai, laiko užėmus Lietuvos žemes, išpildys šiuos pasižadėjimus Lietuvai ir leis Lietuvos Vyriausybei užmegsti su ja taikos ir draugingumo santykius.

Sąryšy su šiuo pareiškimu Lietuvos Vyriausybė norėtų pridėti, kad ji būtų ypatingai dėkinga Sąjunginėms ir prisidėjusioms prie jų valstybėms, jeigu jos tikslu paskubinti taikos ir draugingumo gadynės įvykimą tarp Lietuvos ir Lenkijos, teiktusi pasinaudoti teise, kurią joms duoda Versalės sutarties 7 straipsnis ir nustatytą Lenkijai rytų sienas, paėmusios domėn šios pastarosios iškilmingus pasižadėjimus, duotus Lietuvai, ir atsivėlgiusios į Lietuvos gyvuosius reikalus ir teises.

Kai dėl Klaipėdos Krašto klausimo, Lietuvos Vyriausybė nesijaučia supainiojus šį klausimą su jos pripažinimo de jure klausimu, kaip, rodosi, spėja Ambasadorių Konferencijos nota. Sąjungtinių ir prisidėjusių prie jų Valstybių 1919 m. birželio 16 d. nota Vokiečių Delegacija aiškiai nurodė, kad Lietuvos statuto nenustatymas buvo priežastimi, dėl kurios šios Valstybės neatidavė jai Klaipėdos krašto, kurią pati nota pripažįsta visuomet buvus lietuvių kraštu. Todėl Lietuvos Vyriausybei rodosi, kad Klaipėdos krašto atidavimas Lietuvai privalėtų būti statomas tuojuo po Lietuvos pripažinimo de jure. Pasiremdama šiuo motyvu, Lietuvos Vyriausybė manė ir mano galinti reikšti stiprios vilties į netolimą Valstybių nutarimą perduoti Lietuvai visas teises ir titulus į Klaipėdos kraštą, kuriuos jos yra sau pasilikusios, eidamos Versalės sutarties 99 straipsniu.

Lietuvos Vyriausybė leidžia sau pareikšti įsitikinimo, kad augščiau išdėstytais paaiškinimais jai pasisekė nustatyti, kad pastabos, patiektos Lietuvos Vyriausybės šių metų rugpiučio 4 d. notoje, neturi rezervų pobūdžio, kurias jai priduoja Konferencijos spalio 13 dienos nota. Todelei Lietuvos Vyriausybė gaivina vilties, kad šie paaiškinimai patenkins Prancūzijos, Didžiosios Britanijos Italijos ir Japonijos Vyriausybes ir kad Ambasadorių Konferencija malonės laikyti realizuotomis sąlygas, patatytas š. m. spalio 13 dienos notoje dėl Lietuvos Vyriausybės pripažinimo de jure.

Meldžiu priimti, pone Pirmininke, mano labai augštos pagarbos pareiškimą.

(pas.) E. Galvanauskas
Liet. Min. Kabineto Pirmininkas
ir
Užsienių Reikalų Ministeris.

AMBASADORIU KONFERENCIJOS LAISKAS DEL
LIETUVOS PRIPAZINIMO DE JURE, RASYTAS MI-
NISTERIUI PIRMININKUI IR UZSIENIU REIKALU
MINISTERIUI P. GALVANAUSKUI.

Paryžus, 1922 metų gruodžio 20 d.

Ponas Pirmininke —

Laišku Nr. 26,505, 1922 metų lapkričio 18 d., Jūsų Ekscelencija teikėsi pranešti Ambasadorių Konferencijos Pirmininkui, kad Lietuvos Vyriausybė pasižada be jokio rezervo priimti ir saugoti Versalės Traktato nustatymus, kurie liečia Nemuno navigacijos režimą.

Zemiau pasirašiusieji turi garbės pranešti Jūsų Ekscelencijai, kad Britų, Prancūzų, Italų ir Japonų Vyriausybės, imdamos domėn tą Lietuvos Vyriausybės pasižadėjimą, nutarė pripažinti Lietuvos Respubliką de jure nuo šio pranešimo datos.

Tą nutarimą darydamos, aukščiau minėtos vyriausybės tačiau nemano tarti savo nuomonės apie įvairius pastebėjimus, kuriuos Jūsų Ekscelencija išdėstėt savo memoje 1922 metų lapkričio 18 d., ypačingai apie šiuos punktus: ar yra karo padėtis tarp Lietuvos ir Lenkijos, ar ne, ar tokia padėtis pateisintų atidėliojimą priemonių, numatomų Nemuno internacionalizacijos tikram įvykiui kokios vertybės yra Lietuvos Vyriausybės pasiskundimai prieš Lenkų Vyriausybę dėl konflikto, kuris dabar skiria tas dvi Vyriausybes. Prašau priimti etc.

Pasirašė: Eric Phipps, Poincarė, Nomano Avezzana,
S. Okuyama.

Jungtinių Valstybių Ministerio priėmimas Kaune.

Gruodžio 4 d. atvyko Kaunan Amerikos Ingaliotas Ministeris Lietuvai, Mr. F. W. B. Coleman, lydimas karo atachė pulk. Hollyday. Stoty Aukštįjį svečią pasitiko Vyriausybės vardu Užsienių Reikalų Ministerijos atstovai p. Balutis ir Blovieščiūnas. Stojis buvo dekoruota Lietuvos ir Amerikos vėliavomis ir stovėjo garbės sargyba. Išeinant Ministeriui Ingaliotiniui iš vagono, orkestras sugrojo pasveikinimus. Iš stoties Aukštasai svečias automobiliu buvo atvežtas į Lietuvos viešbutį. Ingaliotajį Ministrį pasitiko taip pat Amerikos konsulas p. Edvards.

Gruodžio 5 d. 12 v. Ingaliotas Ministeris padarė vizitą Užsienių Ministeriui, o 1 valandą įteikė savo kredencialus Valstybės Prezidentui, šiaip kalbėdamas:

Jūsų Ekscelencija,

Sekdamas seną tarp dviejų suverenių Valstybių įprotį, aš turiu garbės, kaipo Amerikos Jungtinių Valstybių Nepaprastas Pasiuntinys ir Ingaliotas Ministeris, įteikti Tamstai, p. Prezidente, mano kredencialus Jūsų Ekscelencijai adresuotus ir Jungtinių Valstybių Prezidento, Gerbiamo Warren G. Harding, pasirašytus.

Man ypatingai pavesta dėti rimtų ir sąžiningų pastangų palaikyti tarp mūsų Vyriausybių malonius santykius ir bendrą pagarbą, ir suvesti draugingan kontaktan Lietuvos gyventojus ir mano šalies piliečius.

Teikitės šiuo laiku priimti, p. Prezidente, mano užtikrinimą, kad skaitysiu savo smagia užduotim ir maloniau-

šla pareiga įvykdyti šį savo Vyriausybės pageidavimą ir viltį, kad tokie širdingi santykiai visuomet egzistuotų.

Jungtinės Valstybės didžiuojasi, galėdamos skaityti savo geriausių piliečių tarpe daugelį Lietuvos sūnų ir dukterų, kurių darbštumas ir gabumai žymiai prisidėjo prie jų parinktojo krašto turto ir bujojimo. Galima tikėti, kad šie piliečiai stengsis sustiprinti ryšius tarp Lietuvos ir Amerikos tautų.

Atmindami savo ankstybą istoriją, Amerikonaί su didžiu susidomėjimu sekė Lietuvių tautos nepriklausomybės įgijimą. Jie turi vilties ir pasitikėjimo, kad Lietuvos reikalai visuomet bujos ir kad jos piliečiai visuomet džiaugsis taika, pasitenkinimu ir proga visame kame pirmyn žengti.

Ponas Prezidente, aš labai atjaučiu garbę, kurią Jūsų Vyriausybės nariai man suteikė ir draugingą Lietuvos žmonių manęs priėmimą. Nors gyvensiu Rygoje, tačiau norėčiau dažnai atsilankyti Jūsų Vyriausybės sostinėje, idant galėčiau patarnauti, kuomi galėsiu ir turėti ankštų santykių su Lietuvos gyventojais.

Leiskite, Jūsų Ekscelencija, dėkingai pripažinti Jūsų kilnų manęs pagerbimą šiame atsitikime ir prašyti Jus priimti mane Kaune ne vien kaipo diplomatinį atstovą, bet ir kaipo nuoširdų draugą."

A. Stulginskis einąs Valstybės Prezidento pareigas, atsakydamas Amerikos Nepaprastam Pasiuntiniui ir Ingaliotam Ministeriui kalbėjo šiaip:

Jūsų Ekscelencija!

Didžiai man malonu yra Lietuvių Tautos ir Valstybės vardu šiandien pasveikinti Tamstą Pirmąjį Amerikos Jungtinių Valstybių Nepaprastąjį Pasiuntinį ir Ingaliotą-

ji Ministerį ir priimti iš Tamstos, Ponas Ministeri, man adresuotus ir Jungtinių Valstybių Prezidento, Gerbiamo Warren G. Harding, pasirašytus kredencialus.

Lietuvių Tauta, sukūrusi senovėje plačią ir galingą valstybę, ilgainiui nustojo nepriklausomybės ir ilgus metus buvo kitų slėgiama. Tačiau, nepaisant priespaudos ir persekiojimų, tauta, gaivinama praeities garbingais atsiminimais, išliko ne tik gyva, bet ir tiek tvirta, kad dar didžiojo karo sukury autoritetingai pasauliui pareiškė, jog ji vėl turi būti nupriklausoma. Ačiu pasaulinio karo įvykiams ir padėtoms bei dedamoms Tautos pastangoms tas pasiryžimas įvykdintas.

Kovodama ir dirbdama dėl Laisvės, Lietuvių Tauta visuomet buvo nukreipusi savo akis į galingą demokratinę Laisvos Amerikos šalį ir tenai rado savo siekimams nemaža paspirties ir užuojautos. Amerika ne tik iškėlė tautų išvadavimo ir apsisprendimo obalsį, bet ji taip pat pirmoji iš Didžiųjų Valstybių ištiesė Lietuvai savo bičiulišką ranką, pripažindama ją „de jure“. Tas Amerikos Jungtinių Valstybių žygis buvo sutiktas su didžiausiu visos Lietuvių Tautos entuziazmu.

Tamsta, Ponas Ministeri, dabar lengvai suprasi, kaip mane džiugina pareikštasai per Tamstą Amerikos Jungtinių Valstybių noras palaikyti su Lietuva gerus santykius bei bičiulinius ryšius.

Lietuvių tauta jau nuo seniai yra susirišusi su Amerika. Anuo priespaudos metu Lietuviai priversti buvo kur kitur išekoti sau laisvės ir laimės ir tai atrado už jūrių marių laisvose Amerikos Jungtinėse Valstybėse. Amerika širdingai juos priėmė, kaipo savo vaikus, leido jiems ten laisvai įsikūrti ir gyventi toliau sava kultūra. Ten susitelkė net trečdalis visos Lietuvių Tautos. Ten

brendo lietuvių tautos sąmonė, iš ten pagaliau plaukė ir materialinė jai parama, taip kad ne be reikalo Ameriką lietuviai vadina antrąja savo tėvyne.

Todel, Tamsta, Ponas Ministeri, pažymėdamas Jungtinių Valstybių simpatijas Lietuvos sūnams ir dukterims, esantiems Amerikoje, ir aukštai įkainuodamas jų reikšmę pasirinktojo krašto gerovės kėlime, suteiki mūsų visai Tautai nepaprastai didelės garbės. Be abejo tie piliečiai padės sustiprinti seniai jau padarytus tarp abiejų tautų bičiuliškus sąryšius ir pagilintą tą draugingumą, kuri pasaulinio karo laukuose bendrai kraują liejant ir žūvant del kits kito, tapo paženklintas neišdildomomis žymėmis.

Laikau savo kilnia pareiga tarti karštą ir širdingą ačiū Amerikos Jungtinių Valstybių Vyriausybei ir Tautai už visas jų simpatijas ir bičiuliškumo pareiškimus Lietuvai ir už meilungus linkėjimus pasisekimo Lietuvos Valstybės reikalams ir džiaugsmingos gerovės jos piliečiams.

Prašau man leisti, Ponas Ministeri, palinkėti Tamstai pasisekimo visuose čia Tamstos darbuose ir pareikšti nuoširdaus pageidavimo, kad Tamsta jaustumėis pas mus ne tiktai kaip brangios mums šalies diplomatas, bet ir kaip artimas mūsų bičiulis."

Pagelbon Klaipėdos Šauliams.

Šeši šimtai su viršum metų praėjo, kaip Lietuvai buvo padaryta didžiausia neteisybė, kaip lietuvių tautos dalis buvo atplėšta nuo tėvynės. Šeši šimtai su viršum metų Klaipėdos krašto lietuviai nešė vokiečių jungą. Per šešis šimtus metų Klaipėdos lietuviai laukė tos neteisybės atitaisymo.

Bet nesulaukė!

Lietuviai! Šiandien mūsų broliai klaipėdiškiai sukilo patys sau teisybę ieškoti.

Stoją mirtinon kovon, kad susilieti vėl su visa savo tauta, su laisva Lietuva, nuo kurios Kryžiuočių buvo atplėsti.

Jie neklausia, kiek jiems priešų reikės nugalėti, nes pasiryžę vistiek — laimėti ar žūti.

Ilgiau kęsti negalėjo.

Akyvaizdoje šio įvykio ar neplaka mūsų visų širdys galingu pritarimu ir užuojauta tiems mūsų nelaimingiems broliams! Ar neužjaučiam jiems mes, tik ką patis išsiliausavę iš vergijos.

Amerikiečiai! Sukilusieji šauliai Klaipėdos krašte, telegramomis siųstomis mano vardu šaukiasi kuoskučiausios medžiaginės pagalbos.

Negi pradėsime vėl krapštyti sau pakaušius ir galvoti, — reikėjo jiems sukilti, ar ne? šelpti juos, ar ne? pagirs mus už tai svetimieji ar ne?

Gelbėkim brolius! Gelbėkim klaipėdiškius!

Jie metę viską į šalį, aukauja savo kraują, savo gyvas-tį bendram visos tautos labui.

Paaukokime kiekvienas iš mūsų nors vienos savaitės
nors vienos dienos uždarbį.

Bus milžiniška pagelba!

Gerb. Lietuvių draugijos ir kitos organizacijos! Skir-
kit iš savo išdų didžiausias kiek galit sumas. Nuo to ne-
žūsit. Toks prakilnus jūsų nusprendimas bus geru aks-
tinu jūsų pasekmingam darbavimuisi tose draugijose
ateityje. O savo auka jūs išgelbėsit nuo vergijos suki-
lusius brolius. Išgelbėsit visą Lietuvą!

Nes nēr Lietuvos be Klaipėdos!

Tad kas gyvas gelbėkim lietuvius
šaulius Klaipėdos krašte!

Nei valandos neatidėliokime!

Aukos kuoskubiausia siųskite Saulių Rėmėjų
Komiteto vardu adresu „Elta," 3251
So. Halsted St., Chicago, Ill.

Visi pagelbon! Visi įdarbą!

Už šventą teisybę! Už pavergtųjų brolių laisvę! Už
Lietuvos nepriklausomybę!

A. Zmuidzinavičius.

Gintautas.

✓KALINIO SAPNAS.

(Praeludium).

— Ei, naktele, kam vilioji
Savo slepinių sapnu?
Paslaptinga tu, tyloji...
Ai, kaip naktį malonu!...

Bet sakyki man, naktele,
Kam visus neužmigdai?
Kam kitiems dar širdį gelia,
Nors ir šypsosi veidai.

— Sužavėt galiu kiekvieną,
Bet sapnų vyliu, vyliu;
Ir sudrėkusį blakstieną
Nudžiovinti — aš myliu...

Naktis. Mėnuo tyliai plaukia;
Tenai begalė žvaigždžių,
O daina lakštutės šaukia
Prie nakties sapnų saldžių.

Iškur toji grožė imas?
Kas jai ribą sumanys?..
Bet ar tai neapvilimas?!
Ko nuliūdeš kalinys?

Aplink ji vien juodos sienos
Ir baugi, baugi tamsa...
Slenka dienos liūdnos, vienos,
Nebegrižta jau drąsa...

Skaudūs kalinio grandiniai...
Kas kankynę jų supras?
Skundžias vilčiai paskutinei:
„Kas-gi laimę nun atras?..

Skausmas spaudžia jam krūtine:
Stai laisvi rytai nušvis?
Regi žvaigždę dar auksinę —
Ir tos greitai neb'išvys...

Zvaigždė spindinti, auksinė
Dengias žavinčiu sparnu,
Ašarėlė deimantinė
Ziba jam ant blakstienų.

Ir naktis rūkiais užklojus,
Emė kalinį glėbin...,
— Ei, širdyžė, liauk vaitojus,
Nes eini laimės šalyn!..

* * *

Sienos juodos,
Be paguodos
Jau išnyko — nėra jų...
Stangos krinta,
Laisvė švinta,
Mainos reginiu nauju.

Ir grandiniai
Paskutiniai
Subyrėjo, šit, staiga

Pasikēlus,
It, išeļus
 Siaučia pergalēs banga.

— Kur tēvynē?
Kur gimtuvē?
 Laisvas kelias jau yra...
Ei, zvaigzdele,
Rodyk keliā,
 Koliai man prašvis aušrai..

Si kelionē
It svajonē...
 Stai, kiek gimtinēs vaizduļ..
Visagali!
Gimtā šali
 Mylēt jausmo nerandu!..

Cia jaunystē
Išsivystē,
 Cia prabēgo jos sapnai...
Laisvēs rytas
Iškaišytas
 Jau nušvito amžinai.

Cia vilioja,
Imnā groja...
 Ak, gimtinēs reginiai!..
Tiek mylējus,
Iškentējus
 Sirdis plaka maloniai.

Ten iš miško
Vēl ištriško
 Laisvēs žadanti daina;

Džiaugsmą kloja,
Neb'vartoja.

Ai, laiminga atmaina!..”

Nei grandinių,
Nei kankynių
Nėra. Jaučiasi laisvai.

Sit, kur laimė;
Gimtam kaimel
Atsidusk ūionai lengvai.

.....
.....

Kas?.. Grandiniai?..
Oi, krūtinei
Tapo vėl kažko sunku!.

Kas tai būtų?..
Kur pražūtų?..
Jukėjau laisvės taku?..

Vėl krūtinei
Begaline
Surakino. Oi, skaudu!..

Rankas skauda,
Siela rauda...
O kur laisvė?.. Nerandu!..

Sienos juodos
Be paguodos
Ziūri vien aplink mane...
Laisvės rytas

Užgesytas...
Ne kankinkite, oi, nel!..

.....
.....

- 1) Naktis. Mėnuo tyliai plaukia,
Tenai begalė žvaigždžių;
O dainos lakštutės šaukia
Prie nakties sapnų saldžių.
- 2) Iškur toji grožė imas:
Kas jai ribą sumanys?!..
Bet ar tai neapvilimas:
Ko nuliūdes kalinys?
- 3) Sapnas laisvė jį apvylė.
Dingo brangūs reginiai;
Ašarėlės pasipylė,
Kaip jau krinta jos seniai...
- 4) Ei, sakyki, tad, naktele,
Kam vilioja tie sapnai?
Kam jie laimę rodo, kelia,
Atbusk — slepiasi jinai...

Laisvąją Lietuvą Atlankytų.

Kelionė laivu.

ATSISKYRIMAS.

Vidurgruodžio aušra linksmi pasveikino pašiurpusią nuo šalčio gamtą. Speigas gilsnojo piktai kur įgriebdamas it iširintas angis. Pilkaplunksniai žvirbliai — tie gamtos žiauriausių naravų amžini draugučiai — virtuliuodami ant vienos kojukės, kitą pakaičių bešildant po savo sparneliu, susitraukę liūdnai, lyg nuoskaudos meldami, čirška. Peškis su Bosėiu — du neapmokamu namų sargu, ištikimai pildydami savo šuns tarnybą, žvalgos—skundžiasi į duris, lūkuriuodami bene jose pasirodys gailestingi šeimyninkai ir juos bent valandėliai įleis vidun pasišildyti. Gaidys sušalusia skiauturė ir užkimusiu balsu, plasnodamas sparnais ant tvoros užsišokęs, skelbia būsimą giedrą ir, nusileidęs žemyn, šaukias savo rušies sparnuočius į tekančios saulės paaukuotą daržę lindynę. Valanda, kita vėliau, ir spinduliai apjuosia visą regratį, bučiuodami gyvybę savo skaidriomis, bet šaltomis lūpomis, tartum viluvinga gražuolė naivų jaunikaitį.

Laikas ruoštis laivan. Sudėstę likusius daigtus, užrakinėję valizas — visas būrys leidomės New Yorko uostan, iš kur didlavis „America“, sušišaukęs visus savo keleivius, nelygu višta po sparnais vištyčius, turėjo už kelių valandų išplaukti rytų linkui...

ATVYKOM.

Plačiai atdari vartai į priestotės trobesi — laukia keleivių. Toliau, daigtų milžiniškas kambarys. Paskui,

III, I, ir II klasių įeigos laivan, prie kurių peržiūrima laivakortės, pasportai. Palydovams atskira įeiga. Valandėliai atsiskyre ir paklaidžioje ilgais klaikiais laivo koridoriais vėl susiėjome kajuton visi. Vėl linksma, vėl ramu. Kalba gyva, pati savaimi liejas iš visų lūpų. Klausimas, įsakinėjimai pilas kaip iš gausybės rago.

Bet laikas bėga savo keliu, neatsižiūrėdamas į nieką: nei į karščiausius keno nors reikalus, nei į giliausius prietelio, giminės jausmus. Bėga nesulaikomai ir be pasigailėjimo. Juo labiau norėtum jį nors sekundai stabtelti, palėtinti, tuoj skubiau, lyg tyčiodamos iš tavęs, varguoli žmogau, jis bėga ir bėga...

Prabėgo žaibo greitumu, lyg nebuvusios ir mums dvi ilgos (kitais atvejais) valandos. Laivas sugaudė išdidžiai, gailiai, Zenklas, jog reikia skirtis. Kas to ženklo nesupranta, laivo personelio nariai, vaikščiodami koridoriais paaiškino žodžiais. Išėities nėra.

Prasidėjo paskutiniai sudiev, iki pasimatymui ir t.t. Laivo kapelija užgriežė linksma maršą. Tečiaus vietoj šypsenų visuose veiduose nejučiomis atspiešė liūdesio išreiška. Visų skruostus suvilgė ašaros, kaip vakaro rasa baigianties giedriai, šiltai dienelei. Graudus signalas pasikartoja. Visi palydovai apleidžia laivą, paliekant saviškius vienus ilgai, pavojingai, gal paskutinei kelionei plačiomis, giliomis it bedugnė jūrėmis.

Išėjus pašaliniam asmenims, tilteliai, jungianti laivą su priestole, atkabinėjama vienas po kitam. Atkabinta ir paskučiausias. Su jo atkabinimu, tartum, perkertama paskutinė tarpe likusiųjų laive ir bestovinių užbarieros ant priestolės tilto jungė. Kapelijos akordai skamba linkemiau, žvaviau, gausiau plauja veidus rasa.

Laivas let gyvas ima judėti. Iškarto tas judėsysis nejučiamas, beveik neįstebiamas. Tolyne gi, jis eina spar-

tyn, skirdamae mus nuo kito kito vis platesniu atstumu. Juo didesnis atskyris, juo nykesnė atsiskyrusių ryškuma. Galop, vieni kitų jau suvis nebežiūrimė. Vien skarelių, vėliavukių mosčiojimai toj ir anoj pusėj liudija mylimųjų esmę. Nors rankos nuo šalčio stengsta, pirštai grumba, tečiaus širdies jausmų spėka—stipresnė už skaudžiausias fizines kančias, — pergali ir šį nepatogumą. Mosčiojimai nesiliauja.

Deja, toliau nebematyt nei tų tarpinių paskutiniausių atsisveikinimo žymių. Mūsų palydovais teliko balti jūrių paukščiai, kurie ilgai, ilgai, išskėtę savo sparnus aplink laivą skrajojo, lyg norėdami palaikyti irseną pertrauktąjį ryši...

Galop ir tų palydovų būrys, laikui bėgant, pradėjo retėti. Ketvirtą kelionės dieną jų jau nebuvo matyt nei vieno. Atskyris nuo kontinento absoliutis. Vien dangus ir vanduo tesimato. Nyku, begalo nyku. —

VETRA ANT JURIU.

Pirmoji kelionės Atlantiku diena, nors šalta, bet buvo ramė. Jūrės it veidrodis, vos gyvos alsavo. Laive jautėsi lyg namieje ant sausumo. Ryt diena tokia pat kaip pirmoji. Vakarop gi, ėmė kilti iš pietvakarių vėjas. Laivo tarnyba sujudo ruoštis audrai patikti. Artinomės prie Golfstrimo sriovių. Vienas laivo šonas nuo vėjo pusės aptraukta perdėm palomis, kitas palikta atdaras. Išvakaro oras žymiai atšilo, vėjas šiltai pūtė, bet juo tolyn, vis smarkyn. Nakčia gi teip jūrės idūko, kad mūsų laivą mėtė kaip plunksną į visas puses. Miegot niekas beveik negalėjo, teip buvo šilta kajutose, o langai reikėjo laikyt drūčiai uždaryti, kad išbėgėjusios vilnys nepavaišintų šalta maudyne... Vėjo splegimas visais plyšiai buvo toks

baugus, kad rodėsi girdjis „Mackbeth'o" raganas cypiant ir ką nuožmaus pranašaujant.

Pusė po septynių ryte, kaip visuomet, pasigirdo steward'o beldėsys į duris, primenant laiką keltis. Daugelis vienok nekėlė, arba, kėlę, pusryčių nėjo: sirgo. Išeinant ant deko radome tarpduryje prie laiptų tvenkinį, kuriame du jaunu jūrininku išibridę, visomis įmonėmis stengėsi vandenį išsemti. Kelias valandikes palaukus, milžinas vilnis baisiu pašėlimu šoko ant tūdviejų jaunuolių, trenkė į laivo sieną ir vienam suskaldė galvą, o kitam sulaužė sprandą ir šonkaulį. Pirmasai už pusvalandžio baisiuose sopuliuose pasimirė. Iškarto buvo nuspręsta ryto metą 10-ą valandą ryte palaidoti jūrėse. Tečiaus laivo tarnyba sumetė pakaktinai pinigų, jog kapitonas sutiko duoti leidimą pargabenti lavoną antgalį Jungtines Valstybes, kur jo pati našlė ir genčiai turės progą dar nors kartą ji išvysti.

Vargšas žmogelis: — taip narsiai kovojo kitų patogumui ir taip negailėtingai tapo nugalėtas!.. Lai ilsis ramybėje ir te Visagalis suramina jojo širdžiai artimuosius, kuomet juos pasieks tokia slėgianti žinia. Kitas velionio draugas — laivo ligoninėj kankinas. Sako, pasveikšias.

Vilnys pasmaugę bent vieną savo itūžimo auką, rodė tuo kart pasitenkino ir ėmė atlyžti, slūgti, mažėti. Paniurus debesys ūmai nyko, užleisdami vietą malonesniam varšų piešiniam. Oras truputį gaiviau atvėso. Tik šermenų ūpas paliko be atmainos. Pietumis, vakarieneje ir dienos pratarpiais muzika, vietoj linksmy op-valcu, dainuškų, žaidė liūdnas gedėsio melodijas.

Už dienos, kitos po tų nemalonių įvykių viskas buvo pamiršta. Keleiviams nei kam ko jūreivio mirtis. Vien kalba pynės apie politiką ir subatos vakare įvyksianti balių.

Tečiaus balius buvo be didelio gyvumo, kaip priderētu. Žmonių teip nedaug važiavo, kad visur jautėsi tuštuma. Ir šokti beveik nebuvo kam išėmus kelias apysenių vokiečių poras ir jauno čeko. Tie šoko tikrai europiejiškai — linksmai, gyvai, ypač vieniškąjį valsą. In šokių aslą išėjo ir vienas jaunas žydukas — amerikonas su kita amerikiete — vokietuke. Nesisekė. Jų amerikoniškas šokimo būdas niekeno akių netraukė į save. Minėtas žydelis, kaip paskiau užkalbinau, pasisakė važiuojas į „Lenkija“ — Vilnių.

Balių labai pajvairino tūlas vokietys vidurinio amžiaus žmogus, padainavęs, pianui akompanijuojant, „Ein rheinisches Maedchen bei rheinischem Wein, das must ja der Himmel auf Erden sein.“ (Rheino mergelė ir Rheino vynos, tai turi būt dangus ant žemės).

Daina gana ilga, linksma, graži; visiems begalo patiko ir sveikai prisijuokėme. Po balius gi tą vokietį ir prierezinta su „Ein rheinisches Maedchen bei rheinischem Wein.“

Keleiviai su keliom išimtim buvo vieni vokiečiai. Jie važiavo arba savo tėvų atlankyti, arba teip praleisti Kalėdų šventes savo gimtinėje. Visi už poros mėnesių grįžta į Ameriką. Laive kitokios kalbos kaip vokiečių negirdėt. Kalbėta daugiausia apie Santarvės neteisingus parėdymus Europoje, o ypač apie Prancūzų perdaug prolenkišką politiką. Daug tulžies išlėta ant lenkų. Ir kas tik tam pritarė buvo tikras „Bruder“. Man irgi teko „garbė“ būti priskirta prie vokiečių. Mat visi turėjome įvalias medžiagos „pakomplementuoti“ lenkus už jų grobuonius apetitus. Anot čeko—bendradakeivio, — Lenkija esant Europos juodoji avis, o pasak vokiečių — lenkai tai purvini — beragiai..

Dainorius vokiečiai išpasakojo visas lenkų barbarybes Augštojoj Silezijoje, o kad aš pridėjau dar tokių lenkų ciūčių iš Lietuvos okupuotų kraštų, tai jis pastvėrė mane į glėbį ir nu sukty opvalčą ant deko. Teip jam ant širdies palengvėjo girdint apie jam neapkenčiamus ir nekultūriškus darbus ir kitose šalyse.

Iš visų II kliasos keleivių rados tik viens danas inžinierius ką politikos nemėgsta. Jis grįžta iš vakarų Indijos Danijon. Labai apšviestas žmogus, gaila tik, kad be danų kalbos kitokios nevartoja. Moka kelis žodžius angliškai, bet tokiu savotiniu akcentu, kad tik mokantis vokiškai gali suprasti. Jis politikos nemėgsta todėl, kad ji jį neliečia. Danijoje, anot jo, daugiau liuosybės esama, negu demokratiškiausioj resbuplikoj. Ir jis netiki, kad jojo tėvynėje greit pasikeistų valdžios forma. O jei tat įvyktų, tai pasak jo, būtų aršiau negu dabar esama. Labai jis nemėgsta žydu, kurie esa, vien tik savo naudos teieško su kitų skriauda. Ir didžiuojasi, kad Danijoje žydu mažiausias nuošimtis.

Kitas labai užimantis tipas buvo tūla vokiečiai — ištekejusi už Amerikos okupacijinės Armijos Vokietijoje apiciero. Važiavo atlankyti savo našlę motiną Essene. Josios tėvas — gydytojas. Vokiečiams okupuojant karo mete Lietuvos kraštus, ji darbavosi Vokiečių Raudoname Kryžiuje Kaune kaip slaugė savo tėvo įrengtoje ten ligoninėje. Toji ligoninė buvus itaisyta kokios tai Kaune mokyklos name. Ji labai norėjus ir šiuo žygiu atlankyti Kauną, bet vizos negavus. Mėgįsianti tą leidimą išsirūpinti Vokietijoje. Labai linksma paviršutiniai, bet išsikalbėjus su ja, tuoj patiri, kad karės išpūdžiai paliko jos sieloje galias neišgydomas žaizdas. Iš veido ta moteriškai — panėši į nužudytojo caro Nikalojaus antrąją dukterį

Tatiana. Aš ją ir vadinu „princesse Tatiana“, ką ji priima sau už komplimentą.

SEKMADIENIS ANT LAIVO.

10-ą valandą ryte skambalas apreiškė pamaldų laiką. Joms vieta buvo prirengta I klyšos salione. Pamaldos turėjo būti protestonams, bet, kad greičiau dieną praleidus, josna susirinko visų, išėmus Moizės, tikėjimų keleviai. Vienas, neapsakomai gražaus veido ir figūros čekas su savo pačia abu katalikai, bet jau nuo kelių metų nepraktikuojanti tikėjimo pareigų, mano pakalbinti irgi nuėjo. Susėdome greta. Kada priėjo prie psalmų giedojimo, tas slaviškas Adonis, tarytum atsiminės dienas, kada savo bažnyčioje giedojo chore, tikro artisto basu traukė kartu su kitais pamaldų giesmes. Prie kito stalelio pastebėjau ir tūlą lietuvi socialistą, maldingai beklausant „prūsiskos evangelijos“. Pamaldas laikė laivo vyriausias izdo saugotojas. Kapitonas irgi ten buvo ir meldėsi. Pamaldos atlaikyta be jokių ceremonijų. Pagiedota bendrai keli psalmi, perskaityta kelios iš evangelijų ištraukos, sukalbėta „Tėve Mūsų“, paskui dar kokia tai malda į Viešpatį ir — po visam. Pagalios muzikantai: viens vyras ir moteriškė smuiku ir kitas pijanu pažaidė Gounaud'o „Ave Maria“ ir da kelias arijas. Po tos „mišios“ padaryta kolekta jūreivių naudai. Išsiskirstėme visi linksmi, žinia ne be pajuokos iš kits kito. Daugiausia turėjau juoko iš minėto čeko, kuris iškarto teip purtėsi nuo „bykokių pamaldų“, o paskui, nuėjęs, iš tikros širdies giedojo ir net „Tėve Mūsų“ kalbėjo kartu su kitais. Šau viena pamaniau: Vargšas žmogelis! Kad jo pačiutė taip pakalbintų jį savo tikybos maldnamį sekmadieniais, be abejonės neatsisakytų, kaip kad neatsisakė man, suvis

svetimai, paprašius eiti sykiu į pamaldas ant laivo. Ir tikrai galėčiau tvirtinti, kad nuėjęs bažnyčion, netrukus taptų aktyviu dalyviu savos tikybos apeigose. Dėja, jo žmonelė labiau atšalus dvasiniuose reikaluose, negu jos vyras. Gaila man josios. Bet dar labiau gaila jos jauno vyro, kuris tik nuo savo vestuvių, keli metai atgal, paliovė lankęs bažnyčią. Kad gi jis labai indomavosi Lietuvos istorija ir jau pusėtinai buvo su ja apsipažinęs, padovanojau jam Kun. Jusaičio anglų kalboje Lietuvos Istorija.

Turi Pragoje augštas pažintis, nekėnks, progai pasi-taikius, apie Lietuvą ką nors geresnio pratarus negu jie žino iš lenkiškų šovinistinių informacijų šaltinių. Bet ir jam matyt rūpi, kad pasaulis žinotų, koki progresą kul-tūroje padarė čekai savystoviai gyvendami. Tuo tikslu turbūt, kada tik sueidavome, mėgindavo šį tą įdomaus apie savo „Bohemią“ paporyti. Paskui ir tam tikrą čekiškai—anglišką žurnalą įteikė, kad galėčiau reikale pasi-naudoti.

ANTRASAI ŠOKIU VAKARAS.

Gruodžio 19 d. turėjome antrą savo kelionėje šokių vakarą. Susirinko žmonių mažiau, negu pirman baliun. Labai supo, šokikams nepatogu buvo trepsėti „Rheinlan-da“ bei suktis valsu. Daugiau laiko tą vakarą praleista pasikalbėjimams prie malonių kapelios garsų.

Užkalbiniau šale save sėdintį apijaunį vyriškį. Anglų kalba, pasirodė, labai sunkiai vartoja, vos gali suprasti. Konversacija eina kapotai su pauzom. Paklausiau bene kalbą vokiškai, ne atsakė. — Prancūziškai? sąkau. — O teip, ir tuoj linksmai taja pat kalba manęs užklausė ar ir aš mokanti. Gavus teigiamą atsaką, beregint stangumo maska nuslydo nuo jo veido ir pasirodė net perdaug

kalbas, kad toliau nei muzikos beveik negirdėjome. Jis esąs ungaras, važiuojąs Budapeštan. Apsikeitus mūdvielem keliais sakiniais ir palietus buvusios Austro—Ungarijos dabartinę padėtį, jo juodos akys dar labiau sužibėjo ir su didžio patrioto isikarščiavimu liejo iš visos savo širdies nusiskundimus dėlei santarvės „brutaliai neteisingo“ suskaldymo Ungarų teritorijos. „Visa nuo mūsų atėmė, esą, ir dabar siūlo nelygu elgetoms išmalda, savo pašalpa ir dar nesidrovi pasauliui girtis mūsų geradėjais esą. Mūsų nenorime pasigailėjimo, bet teisybės“.

Pirmiau Ungarija dar Lenkija skaitė savo šalininke. Tečiau, kada toji padarė sutartį su Cekoslovakija, nuo tada į lenkus žiūrima kaip į neištikimiausius kaimynus. Čeko—slovakai esą išdavikai. Kad ne jų išdavingas atsimetimas laike karės nuo Vokiečių—Astrų, tai alijantų armijos būtų buvę įveiktos. Ungarai nekariavę Habsburgų ar Hohenzollernų sostams užtikrinti, bet kad veikiau karę užbaigus. Rusų kariuomenė Karpatų fronte buvus tokia nusilpus moraliai ir teip neinteresinga netik sulig karės idėjos, bet net dėl savo gyvasties, kad keli šimtai ungarų nukaudavę po kelis tūkstančius rusų. Rusai tame fronte ungarus vadindavę „raudonaisiais velniais“. Ir ungarai tokiu užvardžiu didžiuodavęsi, nes jie kariavę su kądidžiausiu patriotų įnirtimu. Papeikė ir rusų apicierių taktiką su kareiviais. Sako, sunku buvo kovoti Karpatų kalnuose, ir tūkstančiai jų žūdavo kiekviename mūšyje. Rusų kareiviai nenorėdavę eiti kovon. Tat apicieriai juos su botagais varydavę, o atkaklesnius ant vietos nušaudavę. Mūsų, girdi, negalėjome suprasti rusų kareivių apatijos, bet dar labiau biauurėjomės jų apicierių tokiu žvėrišku apsiėjimu. Kad, girdi, mūsų teip būtume elgęsi su savo kareiviais, tai nei metų nebūtume atsilaike

prieš alijantų milžiniškas armijas. Tečiaus, šitoks „be-protinis“ Europos reikalų sutvarkymas, kaip kad nūnai egzistuoja, neilgai tesėsias. Vokietija pirmutinė sustiprėsianti. Ginklus ir visą reikalingą medžiagą gamina vokiečiams Rusija. Jei Vokietija su Rusija susibičiulias, tada prancūzų ir lenkų neteisėtoms pretensijoms bus padarytas galas. Ir jei prisieisią vėl kariauti, jis, girdi stosis pirmutinis „raudonųjų velnių“ eilėn. Teip, esą visi ungarai šiandien jaučias.

Užkliudžius Rusiją, mano konversantas, bolševizmo negyrė. Ypač peiktinu bolševizme jis randa tikėjimų bei šeimynos naikinimą ir savasčių konfiskavimą. Su laiku, vienok, žydams komisarams iščiulpus Rusiją ir apleidus ją, valdžia pereisianti į tikrų rusų rankas, kurie pasimokinę šių dienų prityrimais, apvalys nuo bolševizmo režime nūnai praktikuojamų blogybių ir, patobulinę, jį paliks. Ungarai netiki, esą, kad kokia nebūk tauta galėtų ilgai gyvuoti be šeimynos ir be tikybos.

Pats gi mano sankalbėtojas, kaip vėliau patyriau, yra socialistų doktrinų gana uolus platintojas.

Jungtinėse Valstybėse, anot ungariškojo patrioto, bolševizmas ankščiau—vėliau išgalėsias. Girdi, tą paskubisianti pati kapitalistų globojamoji valdžia, kuri virš antibolševistinės propagandos per spaudą, daugiau nieko nedaranti, kad bėdnoji darbo kliasa būtų patenkinta.

Po šio pasikalbėjimo su ungaru nuėjau paerzinti čeką, kodėl jie linkui Ungarijos išdavigai pasielgė. Kita liepsna pūkstelėjo. Ir kad ėmė ungarų buvusį viešpatavimą „garbinti“ tai rodės tuč—tuojaus jį apopleksija parblokš, nors į ją neturėjo mažiausio palinkimo. Po austrais, girdi, mes buvome gramzdinami tamsybėje ir nuodijami girtybėje. Valdžia nesirūpino, kad čekai igytų

apšvietos, bet, kad juos palaikyt tamsybėje ir čiulpti iš jų syvus. Nuo kada Cekai savistoviai gyvena, jau tris šimtus naujų mokyklų jie įsisteigė, daug naujų gelžkelių nutiesę savo šaly, išdas žymiai padidėjęs, gerbuvis visose pramonės šakose ima žydėti. Žodžiu, čekas apie Austro—Ungariją kalba panašiai, kaip lietuvis apie cariškąją Rusiją, kada jis po jos letena kentėjo. Kiek teko patęmyti, laive minėtuojų keleivių: ungaras su čeku netik nekalbėdavo, bet stengėsi kits kito ir nepastebėti praeinant.

Balių užbaigus, išėjome ant dėko prasivėdinti. Ten sutikome begūrinėjanti tūlą episkopalų pryčerį. Simpatingas žmogutis. Malonu su juo pasiūtarauti. Tik kaip ima girti Jungtinėse Valstybėse esamąją prohibiciją, pasijunta esąs vienų—vienas, pritarėjų neranda. O kaip vokiečiai suodė jį važiuojant „Faterlandan“ panašios „blaivybės“ idėja skiepianti, tai tie atvirai iš jo „pašposuoja“, kad girdi persunku, darbą turėsiąs. Vokietis be alaus ir „rheiniškio vyno“ — ne vokietys.

ZEME ISVYDUS.

Gruodžio 21 d. vakare apie 7-ą valandą pamatėme Plymoutho uosto žiburius. Dar toli jie spinguliavo, vos užmatomai, bet keleivių ūpą tiek jie sukėlė, kad, nepaisant įkiriausios darganos, visi išsiritė ant palubės.

9-ą valandą prisivėmė arčiau krašto, kur mūsų laivą patiko anglų mažas laivukas periimti keleivių ir siuntinių Anglijon. Perkraustymo procedūra tęsėsi dvi valandų. Joje pastebėjome, kad mūsų laivo tarnyba su tais siuntiniais perdaug „amerikoniškai“ elgėsi. Nepaisydama, kokie ant tų siuntinių buvo užrašai: varteliot atsargiai ar tam panašiai, jūrininkai mėtė juos be jokios atodairos nei atsargos, „o su“ lengvesniais žaisnojo it su pil-

kēm. Keleiviai tai matydami piktinomės, nes galėjome sau išvaizdinti, kokioj išvaizdoj amerikiečių dovanos pasieks savo adresatus. Tečiaus anglų jūrininkai, su paprasta jiems šaltakrauja ir doma kraustė bei dėstė pagal rūšis kaip tinkama. 12-ą valandą nakčia, muzikai bežaidžiant, atsisveikinę laivai signalais, pradėjo irtis kas sau.

Ryto metą, gruodžio 22 d., laivo slaugė mane pažadino pusiau šešių ryte: dviem valandom ankėšiau, negu kas rytą. Artinomės Cherbourgo, — 7-ą val. turėjome ten jau būti, tad maudynes reikėjo imti ankėšiau, dar laivui beplaukiant, nes inkaru stovint, vanduo būna labai drumstas. Išsimaudžius, užlipau ant deko. Dar tamsu buvo, tik kur-nekur pakraščiais žybčiojo liepsnelės, sveikinčiamos prisiartinantį laivą.

Žemė brėkšti. Pro pilkus debesius kai—kur, lyg nedrausiai, pradėjo išsivynioti melsvos firmamento juostos, ar figuros, kurias netrukus pirmieji tekančios saulės spinduliai padabino aukso kaspiniais. Žemė pasirodė visoje savo grožėje ir beveik nepergalimame patraukime, tartum belaukianti motina savo vaikų iš tolimos šalies.

O gražioji Prancija! Oh la belle France! Kaip nema lonus būtų tavo valdovai, supyną neteisybių tiaklyną Europos politikoje, kaip skaudžiai geležies panėiais nerakintų jie įveiktą kaimyną ir kaip beširdžiai neminėjotų silpnesniųjų tautų prigimties teises, tu gi, nekaltoji žemė, su savo žavėtinai puošnia gamta bei kultūra buvai ir esi mano antrąja tėvyne! Sirdis lėkte lėxia į tave, besizvalgant į plaujamą žaliom jūrių vilnim šį pakraštį. Ilgėšio ašaros nejučiom sunkias iš akių ir kad galėčiau, štai beskrajojantiu aeroplanu nulėkčiau į tavo žaliuojančias it pavasario metu javų dirvas bei koketines lankas. Pri-

siglausčiau prie tavo šaltos krūtinės ir daug, daug papasakočiau, pasiguosčiau iš metų pluoštelio pergyventų prityrimų, nuo kada tave apleidau.

Bet palauk, numylėta Napoleono žemele, palauk gražioji Normandija, gal neužilgio, jus aplankysiu. Nūnai gi i tavo vaisių viliojimą atsakau vien giliais, slaptais nostalgijos atdūšiais. Adieu, la belle France! Tėvynei pridera pirmoji vizita...

Cherbourgo uoste radome jau bestovintį „Majestic“ — jūrių karalių — laivą. Jis iš New Yorko išplaukė dviem dienom vėliau už mus ir keliom valandom mus pralenkė. Besiruošiant mūsiškiui išlipdyti keleivius Prancūzų mažan laivan, atpūškojo ir „Prezident Van Buren“ iš New Yorko. Pastarasai — tai mūsiškio sesuo: abu tos pat linijos.

Cherbourge išlipo daug daugiau keleivių, negu Plymouth. Perkilnojimo iš vieno laivo kitan veikmė buvo spartesnė. Gal tai dėl to, kad prie dienos šviesos ir neapsakomai skaistaus, malonaus oro. Teip buvo giedru ir teip glamonus vėjas dvėlksnojo, jog besidairant i gamtos nutiestus skaidriai žalius divonus ant pakraščio kalvų, jauteisi tikrame pavasaryje. Vien apsinuoginę iš vasaros rūbų medžiai liūdijo žiemą viešpataujant.

Gužučio Bijografijai Medžega.

Pereitą rudenį Lietuvos laikraščiuose daug rašyta apie A. Gužučio — Fromo 100 metų gimimo sukaktuves. Atkartojame čia šį tą iš tų rašymų, prikerkdami prie to visko kelias Gužučio gromatas, 1892 m. rašytas A. Milukui (dabar kunigui), anuomet redaktoriavusiam prie „Vienybės Lietuvnikų“.

I.

Siais 1922 m. sueina lygiai 100 metų, kai gimė mūsų dramatinės literatūros tėvas, pirmasis lietuvių dramaturgas, Aleksandras Fromas-Gužutis (1822 m.) Kaune Valskybinis dramos teatras laiko savo garbinga pareiga kiekbus jo galioje kuo iškilmingiausiai atšvesti tas brangias ir minėtinas ne tik kiekvienam teatrų draugui, bet ir kiekvienam lietuviui sukaktuves—jubilėjų ir tuo priminti mūsų visuomenei to permažai nun atmenamojo mūsų kultūros darbininko naudingą kraštui ir vargingą jam gyvenimą lietuvių kultūrai, literatūrai ir teatrui. Tuo tikslu V. Dramos teatro ruošiamas ir netrukus žadama pastatyti jubilėjinis A. Fromui-Gužučiui pašvestas spektaklis, kuriam nužiūrėtas žinomas jo veikalas iš liūdnos atminties baudžiavos laikų, penkių veiksnių dramą „Ponai ir muzikai“ V. Dr. Teatro Direkcijos prideramu autoriui pietizmu tam tikslui parūpintoje interpretacijoje; be to ruošiamas įvado žodis apie rašytoją paskaitytos gautosios deltos priežasties autoriaus atminties pagerbimo telegramos, adresai ir t. p. Tiksliai šio jubilėjinio spektaklio diena bus išanksto mūsų spaudoje netrukus paskelbta.

Norėdamos, kad toji mūsų teatro iškilmė įgautų kuo plačiausio kultūrinės šventės pobūdžio, V. Dramos Teatras šiuo kviečia visas mūsų teatro organizacijas ir vaidintojų būrelius irgi suruošti šiais metais pas save panašius A. Gužučio paminėjimo spektaklius. Norėdamos pagelbėt tame dalyke tiems mūsų teatro veikėjams provincijoje, kurie palaikys mūsų mestąją mintį, — V. Dramos Teatras yra paruošęs savo pastatymo „Pono ir muzikų“ šapirografuotus egzempliorius, kuriuos norintieji tą veiklą statyti galės gauti iš V. Dramos Teatro pasiskolinti.

Del šiųmečio pirmojo mūsų dramaturgo Al. Fromo-Gužučio jubilėjaus žemiau pasirašiusis yra pasiryžęs paruošti kiek galima platesnę to mūsų rašytojo, apie kuri viešumai, deja, labai nedaug kas tėra žinoma, biografiją. Tam reikalinga yra medžiaga, atsiminimai tų, kurie galėjo dar jį savo jaunystėje pažinti bei apie jį girdėti, jo laišškai giminėms, draugams ir pažįstamiems ir šių laišškai jam, o taip pat kitokia raštų medžiaga: be to labai reikalingi A. Fromo-Gužučio atvaizdai (fotografijos), o taip pat jo tėvų bei šeimos, jo tėviškės ir kitų su jo gyvenimu bei kuryba surištų vietų ir žmonių, ypač tų žinių gali būti raseiniškiuose. Tos žinios visų pirma reikalingos ruošiamajam pranešimui per Zengiamąjį jubilėjinį spektaklį Kauno Valst. Teatre, o vėliau galės tiktai jubilėjiniam jo raštų rinkiniui, jei atsirastu leidėjai, kurie panorėtų toki rinkinį išleisti, kas—ta proga pasakysiu — būtų labai laiku ir būtų geriausias A. Gužučiui paminklas.

Taigi šiuo labai prašau visą aukščiau nurodytąją medžiagą, jei kas jos turėtų bei apie ją žinotų, prisiusti ar pranešti man šiuo adresu: Kaunas Valstybės Teatras L. Girai. Sunaudojus, kas reikia, gautoji medžiaga bus gražinta ją atsiuntusiems arba, kas būtų labai pageidau-

tina, prisiuntusiųjų sutikimu bus įduota kuriai nors mūsų kultūros įstaigai, kaip antai ruošiamajam Dramos Teatro Archyvui—muzėjui, l. M. K. D. literatų sekcijai. Lietuvos Universitetui ar kitai kokiai įstaigai sulig aukotojų nurodymu.

Liūdas Gira

V. D. Teatro Direktorius.

II.

PAMALDOS UZ A. A. ALEKSANDRA FROMA (GUZUTI). Gruodžio 4 d. 9 val. ryto įvyko Zemaičių katedros bazilikoje iškilmingos pamaldos už a. a. Aleksandrą Fromą Abeckį šimtą metų sukaktuvėse, kaip jis yra gimęs. Bazilikos kunigai pagiedojo egzekviją, Dv. Seminarijos Rektorius prelatas Maculevičius Maironis, Seminarijos auklėtiniam asistuojant, laikė gėdulingas šv. Mišias, Valstybės operos artistams dainininkams giestant. Pamaldose dalyvavo Zemaičių Vyskupas J. E. Karevičius, Kapitulos nariai, Valstybės prezidentas Stulginskis su žmona, Svetimo Ministeris Juodakis su vice-ministeriu Mašiotu, svetimų valstybių atstovai, anglų, čekoslovakų konsulai, Universito Rektorius Simkus, Universito profesorų, Seimo narių, Menininkų ir šiaip jau inteligentų.

Pamaldos darė malonaus išpūdzio. Už jų surengimą garbė tenka Meno Kurėjų Draugijai, o ypač p. Liudai Girai, daug pasidarbavusiam pamaldose.

Menininkai neužmiršo to žmogaus, kursai savo raštais laužė pirmuosius ledus scenos srityje. Jo parašytas veikalas „Ponai ir Mužikai“ po slapyvarde Gužutis buvo anais laikais prieš spaudos atgavimą vienas pirmųjų sukėlusiu tautinį ir pasakysiu demokratinį lietuvių susipratimą.

Gužučio Fromo kūnas palaidotas Girkalnie kapinėse.

Lietuvių visuomenė turėtų pastatyti jam paminklą. Paminklo statymo iniciatyvą pasiimt pritiktų Meno Kurėjų Draugijai. (Laisvė.)

III.

AL. FROMO—GUZUCIO LAISKAI IN KUN. A. MILUKA.

26 Liepos }
7 Rugs. } 1893 — Raseineil

Guodotinas Reditojau!

Siuntinį iš Tilžės tur buti prijemet — szitai kvita pasztos.

Grižant užvažiavau į Bitonus, kur suradau Komediją „Gudri Našlė“ katrą Noveskis Tamstai priduos.

Praszau parasziti ant ko beiges rankraštis „Paslaptis“ man rodosi, kad ten niera galo, kurį reikes pas Jankaus sujeszkoti.

Dydelliai prasziau daktaro Brazio, įdant atymtu nu reditojaus „Varpo“ Kriaucziuno, paglemžtą be mano žinios Dramą „Baisios valandos Didiavyrų Lietuvos“ ir atiduotu Noveskiui del siūtimo Tamstai. Jeigu gausite tą Dramą, tai praszau 1. vietoje antraszo Baisios ir t. t., parasziti „Myris Kunigaikszčio Keistučio“ 2. Iszleiszioti dedikauju Brazui, 3. vietoje žodžių kunigas, rodikle ir permaina, parasziti kunigaikštis, regykle ir apsireiszkymas arba veikymas 4. Atversti temijima ant paskutinio veikymo, gal bus nepritaikus, tada gal reiktų beigti Dramą szermememis Keistuczio, ir vaditi tragedija. — Viską palieku Jusų parokavimui.

Puse dramos „Verguva Keistuczio“ p. Voska žadėjo atiduoti Noveskiui, o antrą pusę prigul atymti nu seno

Piapiro, gyvenanczio Klaipėdoje. — Ta dalyką ketino at-
šikti p. Noveskis.

Noveskis sake: kad dramos „Egle“ ir „Iszgriovymas“
o teipgi „Vargdieniai“ atskiruose knigose ne bus spaudo-
mi — Melsciau idant knigeliose butų atspauditi

Jeigu redyste Vienybės ir Raszliavos draugystė norė-
tu gauti poperus Ivinskio, tai tame veikale galiu patar-
nauti, tik pirmiaus atsiųskite raszta kad roditojui (neaiš-
kinant pravardes:) prilikta yra tas rasztas priymti del
naudingo suvartojimo anų literaturoje — Jeigu Noveskis
gal priduoti man tokį raszta ne per paszta, tai galema ir
pravardę parasziti. Kad tas ponas pas kurio yra rasztai
priligs atiduoti tai turesite atsiųsti kasztus nugabenimo į
Tilžę. Jeigu Draugystė paženkline koki honorarium už
mano rasztus „tai praszau man duoti žyne.

Visuose veikaluose laukdamas atraszo pasilieku su
tikrą guodoniaį ir gerais velyjimais. A: Gužutis

N. B. Jeigu bus surasti dramatai Myrius ir Verguva,
tai praszau ant anų parasziti: Tiesą perguldimo ant sve-
timų kalbų, raszejias sau palieka

Vilniaus Jeneral — gubernatoris liepė smarkiai daboti,
kad niekas nedrįstu kalbėti lenkiskai ant uliczių ir
visose publicznose vietose czeloje mūsų salije, po sztriopa
sulyg 100 r. Sudiev! lenkyste, į Lietuvą įsispraudusi.

1 Rugsjuczio 1893 Tilžė

20 Liepos

Godotinas Viengenti!

Sziądin iszsiųciau prie Tamstos trys rankraszoius, įpa-
tingai: Patevius, Diedus Mickaus ir Paslapczius praeitos
ir dabaresybes.

Kurius paliktu broliškam Tamstos aprokavimui ir apie pataisimą statraszos ir klaidų labai praszaū.

Apie apturejimą rasztų ir nusprendyma jų dalies, lauksiu žinies Raseiniuose

Isz rankraszcių 1. Dramos smertis Keistuczio

2. Dr: Verguva Keistuczio

3. Komedijos Gudri naszle

4. Pasakos Dvi svodbi

ir 5. Paslaptis praeitos

Jankus sugranžino man tik vienus paslapozius, katrus ir siūncziu. Keturi gi veikalai kaszi kur pradingo.

Dramą Myrius Keistuczio pajeme nu Dro Brožio reditojas Varpo p. Kraucziunas, bet dabar ano Tilžėje nieraiprasziau p. Brožio kad atimtu ir prieduotų Noveskiui

Pusę dramos Verguva Keistuczio yra pas Voską, a kitą pusę iszsiveži į Karaliauczi, senas p. Pipiras — P. Voska prizadejo sujeszkti

Labiaus gailios Dramato myrius Keistuczio ir Pasakos Dvi Svodbi. Dar turiu name Dramą „Rumai dugne ežero, — bet priesz penkius metus p. Jankus pajėmes nu manę tą dramą spaudimui, dave man 10 r. —

Drama lygszioliai nespaudita ir vargu kada norins pamates svetą — ar neiszpultu man sugranžiti p. Jankui pinigis ir turemą name dar geriaus sutaisyta ekzempliori, Ponui pridouti. Prasieciau rodos, ar neiszzeis isz to koki kliaudze isz puses J.... —?

Laukdamas meilingo atraszo pasilieku su tikra goudonia ir prietelystia. A: Gužutis.

9 — 21 Rugpiuczio 1893 m.

Malonus Viengenti!

Nu 35 sulyg 80-tam puslaiszkiui dramos Iszgriovimas p: Kr. sziadien gavau — Spauda puiki, dekavoju. Praszaū

daugiau lapų nesiūsti — Kaip bus veikalai atspaudėti tai
melsiu keliatą ekzemplierių per Noveskį man pridoti —
Laukiu atraszo ant gromatų raszitu isz Prusu ir Raseinių.

Raszyti apie nesiūtimo lapų turiu priežastį

Siūsdamas daug lapų dienu, pasilieku su tikra gou-
doniā ir prietelistia

A Gužutis.

12 Rugsėjo 93 m. Raseiniai

24

Gondotinas Viengenti!

Laiszką su paveikslu prijemiau — už malonų atsiūti-
mą dydeliai acziu.

Savo photographiję pridousia — dabar neturiu ga-
tavos.

Pabeiges pradeta rankraszti paraszysiu bijographiję.

Valdytojas rasztų Ivinsko given už 18 milių — iszsi-
tarpaves nuvažiuosiu.

Norecziau žinoti ar „Ieszzirovimas, Egle ir Vargdieniai
bus spaudėti atskirose knigose?—

Kaip ten radote perguldymā „Dedę“? — Siūsdamas
daug lapų dienu, pasilieku su tikra goudone A. Guž.

(Minavojamas laiške Noveskis tai P. Mikolainis, dabar
gyvenąs Brooklynė. 1893 m. jis tuo slapyvardžiu pasislė-
pes gyveno Prūsuose. „Raszliavos Draugija“ — susidarė
1892 m., man prie „Vienybės Lietuvininkų“ redaktoriau-
jant. Jon prigulėjo kun. Al. Burba, kas mėnuo mokėda-
mas po 25 dolerius, kiti 4 nariai, moką kas menuo po 5
dolerius, tai: kun. M. Pėža, kun. Pr. Abromaitis, Juozas

Paukštis, Vienybės leidėjas ir aš, tuomet redaktorius. Sudėtais pinigais buvo apmokama Davainai Silvestravičiui už ano korespondencijos iš Lietuvos „Vienybėje“ ir ano išlaidos, rankiojant „Medžiagą S. Daukanto biografijai“, kuri vėliaus atspausta tuo pat antgalviu „Dirvoje“. Ta Draugija rūpinosi ir surinkimu medžiagos L. Ivinskio biografijai. Tos draugijos lešomis vėliaus buvo apmokama ir Stagarui (V. Sliakiui) už ano korespondencijos iš Lietuvos „Vienybėje“. Draugijos popieriai ir dokumentai buvo kun. A. Burbos globoje. Anam mirus, dokumentus paėmė savo globon Jr. Jonas (anuomet kun. J. Zilinskas, dabar J. Zilius), parašęs kun. A. Burbos biografiją ir išleides (gaila tik kad „pataisytus“) L. Ivinskio nekuriuos veikalus. Ziliaus Knygynas dabar Lietuvių Atstovybės Washingtone globoje. Ar nebus galima ten atrasti ir daugiau Gužučio, Davainos Silvestravičiaus, Ivinko rankraščių? „Vienybėje L.“ atspausť Gužučio veikalų rankrašćiai paliko pas to laikrašćio leidėjus.

Kun. A. M. Milukas).

IV.

A. Gužućio — Fromo laiškuose į kun. A. Miluką minajamas Noveskis (P. Mikolainis). Tėvynėje N. 1, 1923 m. rašo apie savo pasipažinimą su autorium:

„Garbios atminties rašytojā teko man pažinti liepos mėnesyje, 1891 metuose. Besportuojant tuometu su „Varpu“ teko man lankyties daugelyje vietų, kur susipažinau su vienu, gaudavau rekomendacijas pas kitus. Taip besilankant man pas velionį Davainą Mećislovą Silvestraitį, Davainave, pas Kalnųjus, arti Raseinių, Silvestraitis patarė aplankyti ir Gužutį, gyvenanti savo „dva-

re" Gongiškyje, Girkalnio parapijoje, ir papasakojo kaip surasti Gužučio „dvara“.

Nuėjęs pas Gužutį radau jo du vaiku parvykusių atostogų praleisti, prie kurių apie Lietuvos reikalus nekalbėjome. Gužutis priėmęs 4 numerius „Varpo“ labai pasidžiaugė ir pasakė: „Girdėjau apie „Varpa“ jau seniai, bet niekaip negalėjau jo gauti“ ir paslėpė liuosai valandai skaityti. Mane paliko visai savaitei viešėti, sako: „turėdami daugiau laiko galėsime plačiau pasikalbėti, nes trumpu laiku negalima to padaryti“. Savo vaikams Gužutis mane perstatė kaip Petrą Tarnauską iš Gelgaidišchio, iš užnemunės — pažįstamą.

Gužutis daug klausinėjo apie Joną Sliupą ir labai apgailėstavo, jog Sliupas turėjo apleisti „Aušros“ redakciją ir keliauti Amerikon delei vokiečių valdžios persekiojimų.

Atėjęs patogiai valandai, Gužutis atnešė nuo augėto net keturis rankraščius pradėtus rašyti ir dar neužbaigtus, kuriais buvo:

1. Vargdieniai, apysaka iš baudžiovos laikų 5-tos ir 6-tos dešimtys 19-to šimtmečio.
2. Ponas ir Mužikai, drama iš baudžiovos laikų.
3. Palocius Ežero Dugne (Sauko, Raseinių apskrityje). drama.
4. Išgriovimas Kauno Pilies 1362 metuose, drama iš Lietuvos dėjų.

Man už vis patiko „Vargdieniai“ ir „Ponas ir Mužikai“, nes juose buvo atvaizduotas vargingas lietuvių gyvenimas po Lenkijos ponais, ir raginau Gužutį greičiausiai baigti tuo du veikalu, pasizadėdamas tuojaus atspaudinti.

Vasario mėnesyje 1892 m. gavau nuo Gužučio laišką

Tilžėje, kad tuojaus apsilankyčiau. Mat, jau buvo pabaięęs rašyti tuo veikalus. Tame tarpe laimei lemiant buvo atvykęs didis knygų gabentojas Antanas Bruožas iš Gaurės parapijos, per Pašvenčio muitinę, kuris apsiėmė mane pavėžinti iki Gužučio ir atgal į Prūsus.

Nukeliavus, Gužutis atnešė visus keturis veikalus ir netiesioginiai, bet suprastinai, pasakė, jog visas darbas ėmė daug laiko ir kad dovanai negalys tų veikalų atiduoti. Misliju sau, jeigu neturėsiu gana pinigų, tai imsiu tiktai „Vargdieniai“ ir „Ponas ir Mužikai“. Gužutis, apsakęs bėdinumą tautiškos literatūros, kurios autoriai dovaną raštus ir pinigus išleidimui tų smulkių raštų, nieko nereikalavo už savo darbą ir visą pelną pavesdavo „drukoriams“ Tilžėje (Mikšiui ir paskiaus Weyerui „Amžina Knygyna“), negalys taip daryti, nes pinigų neturys, o kurie ir jam pačiam yra labai reikalingi senatvėje (turėjo jau 70 metų), ir sako: „o 10 rublių tie raštai vis yra verti“. Nusistebėjau — ir užmokėjęs viso 40 rublių grįžau Tilžėn...

Delei „Vargdienių“ autoriaus slapyvardžio Gužutis padėjo vardą „Mykolas G.“ ir mane prisaikino „devyniais perkūnais“, kad niekam nepasakysiu, jog Mykolas G. tai Aleksandras Fromas-Gužutis. Jis sakėsi, kad jeigu bajorai dvarponiai dažinotų, jog jis yra „Vargdinius“ su „Ponas ir Mužikai“ parašęs, tai tuojaus ji užmuštų.

Kiti Gužučio veikalai yra sekanti:

5. Eglė žalčių Karalienė, drama;
6. Gudri Našlė, drama;
7. Myris Keistučio, drama;
8. Juratė Marių Karalienė, drama;
9. Eglė Naujapilės Kunigaikštaitė, drama;

10. Gedimino Sapnas, drama;
11. Vytautas Krevoje, drama;
12. Aldona (iš Konrado Valenrodo), drama;
13. Vaideliutė arba Žemaičių krikštas, drama;
14. Verguvė Keistučio, drama ir
15. Dvi Svodbi — pasaka, kuriuos dar rankraščiuose
Jurgis Mikšas, Tilžėje, prapuldė.
16. Baisios valandos iš lenkmečio 1863, drama.

Siaip daug beletristikos raštų — novelių ir kitų yra tilpusių „Aušroje“, „Aušros“ Kalendoriuje 1884 metų. „Zydai dalina karališką girią“, „Vienybėje Lietuvinkų“, „Rygos Garse“ ir kituose.

Klaipėdos Lietuvių Balsas.

Manydami, kad Klaipėdos projektuojamasai „Freištadtas“ yra lenkų politikos padaras ir kad tokiam sumanymui randama pritarimo Santarvėj, ypač prancūzuose, Klaipėdos krašto lietuviai dideliai subruzdė. Pakilo protestai prieš tą lenkų pinklę. Klaipėdos krašte įvyko visa eilė lietuvių susirinkimų, kuriose priimta protesto rezoliucijos prieš „Freištadtą“. Kai kuriuose susirinkimuose dalyvavo ir vokiečių žymus skaičius, kurie taip pat vienbalsiai balsavo už minėtas rezoliucijas.

Gruodžio 6 dieną Priekulėje buvo „Prūsų Lietuvių Susivienijimo“ susirinkimas. Karšta prakalba jį atidarė p. Naujokas. Po jo kalbėjo p. p. Lėbartas ir Brakas. P. Lėbartas papasakojo apie Kelionę Paryžiun ir apie Kraus'o bei kitų „freištatininkų“ klastingumą ir pasidavimą lenkams. Be to kalbėtojas ragino kuogreičiausiai pasirašyti už prisijungimą prie Lietuvos. P. Brakas labai aiškiai nupiešė lenkų nepastovumą ir nurodė į didelį pavojų, jei lenkai Klaipėdos krašte įsigalėtų. Baigdamas jisai pasakė: „Niekam verta tauta, kuri neužsistoja už savo garbę“.

Susirinkimas, kuris buvo labai skaitlingas, visiems trims kalbėtojams širdingiausiai pritarė ir pasibaigus kalboms, skubinosi pasirašyti prieš freištadtą ir prieš imperialistus lenkus.

— P. Petisnė, įprašytas Klaipėdos „Handellskameros“ pirmininko p. Krauso, uždraudė kalbėti visuose Klaipėdos krašto susirinkimuose Amerikos piliečiui p. Ivaškevičiui ir uždraudė platinti p. Leberto išleistą atsišaukima

vokiečių kalba į Klaipėdos krašto gyventojus, kuriame protestuojama prieš Lenkijos kišimąsi į Klaipėdos krašto reikalus.

Stai nekurių klaipėdiškių susirinkimų nutarimai.

SAUGU SUSIRINKIMO REZOLIUCIJA.

Klaipėdos krašto Saugų apygardos gyventojai 1922 m. gruodžio 22 d. susirinkę Sauguose p. Bigos salėje vienbalsiai priėmė tokią rezoliuciją.

1. Klaipėdos krašte, kaip ir visoje Lietuvoje, nuo amžių gyvena tikri lietuviai.

2. Klaipėdos kraštas, kaip ir visa Mažoji Lietuva, 600 metų buvo svetimų atėjų valdomas.

3. Per 600 metų buvo nutautinami, persekiojami ir buvo naikinama mūsų lietuviškoji kalba ir mūsų tėvų papročiai.

4. Šiandien tebėsama tikrai lietuviai ir tokiais norime amžinai pasilikti.

5. Mūsų krašto laimę norime taip sutvarkyti, kad mūsų vaikai galėtų gyventi laimingai, laisvai ir tautiniai susipratę.

Vienok, didžiausieji lietuvių tautos amžinieji neprieteliai lenkai pamėgsta ir mūsų ramų kraštą per vylsinumą išplėšti. Mes šiandien išrenkame komisiją, kuriai ir pavedame tvirtis kuogreičiausia priemonių, kad atkreipus nuo mūsų krašto tą gresiantį pavojų, kad mūsų vaikų vaikai neprivalėtų lenkams vergauti.

Toliau reiškiam pasauliui smarkiausį protestą, ypač atsimindami Vilsono 14 punktą. Taip jau apeliuojame į pasaulio žmoniją, vyriausiusi brolius Lietuvoje, mylinčius tiesą ir teisybę, laukdami iš jos moralinės paramos mūsų gyvybės kovoje prieš gresiantį įvykdymą naujo neteisy-

bėse akto pasaulyje, lenkų imperializmo — Klaipėdos krašte provizorinio ar galutinio „Freistato“ įvykinimą, ir vėliaus pavergimą. Taip jau mes pareiškiam, kad mes nors jau ir trys metai kaip nuo Germanijos atskirti esame, bet ligi šiai dienai lygių teisių neturime.

PRIEKULĖS SUSIRINKIMO REZOLIUCIJA.

Mūsų kraštas nuo seniausių laikų buvo lietuviškas ir šiandien toks yra išlikęs, ką pati Aukštųjų Santarvės Konferencija visam pasauliui atskirai paskelbė.

Todel mes Klaipėdos krašto Priekulės apylinkės gyventojai šių metų gruodžio 20 d. labai skaitlingame susirinkime vienbalsiai pareiškėme mūsų griežtą valią, kad lietuvių tautos žemė, kurioj nuo žilos senovės gyveno mūsų sentėviai, pasiliktu valna pačiu lietuvių valdoma tėvynė ir kartu gžriežčiausiai protestuojam prieš visokius vylingumus bei taip vadinamą „Freistatą“ ar kitomis suktybėmis išduoti mūsų kraštą ir lenkų nagus. Šešius šimtmečius vergavę išlikome giminiškai gyvi ir šiandien nubudę iš tautinio apsnūdimo norime būti liuosi sau žmonės ir dirbti dėl visos lietuvių giminės gerovės.

KLAIPĖDOS DARBININKŲ SUSIRINKIMO REZOLIUCIJA.

Mes pėtnyčioj gruodžio 22 d. 1922 m. Klaipėdos priemiestyje Smeltėje skaitlingai susirinkusieji, išklausę pranešimus apie Klaipėdos krašto dabartinę padėtį ir jo ateitį — griežtai protestuojame prieš lenkų smerkimąsi į mūsų kraštą ir prieš tą vadinamąjį „Freistatą“, kurs tačiau niekuomet „Freistatu“ nebus, bet bus ilgiau vis daugiau lenkų užvaldomas žemės kampelis ir pagaliau liks Lenkijos kolonija.

Lenkams reikia Klaipėdos krašto, kad paskui galėjus sau pavergti visą Lietuvą ir Rytprūsiją. Visa lenkų politika nustatyta ant to, kad gauti į savo rankas Lietuvą, Rytprūsiją ir Klaipėdos kraštą. Mes už save ir savo vaikų vaikus turėsime atsakyti, jei dabar lenkai uždėtų ant mūsų savo ranką. Del to kad išvengus lenkų pavojaus, mes įstojame už Klaipėdos krašto priglaudimą prie Lietuvos, prisilaikant sau plačiausią ir Santarvės garantuojamą savivaldybę.

PEŽAIČIU SUSIRINKIMO REZOLIUCIJA.

Mes čionai Pežaičiuose Klaipėdos apskrįčio gruodžio 20 d. 1922 m. skaitlingai susirinkę lietuviai kuogreičiausiai protestuoja prieš įvykdymą „Freistato“, kurs yra lenkų šalininkų išmislas.

Mes jokiū būdu negalime sutikti, kad lenkai užgrobtų mūsų kraštą ir mes amžinai pakliūtumem lenkų vergūvėn.

SILUTES SUSIRINKIMO REZOLIUCIJA.

Klaipėdos krašto Silutės apskrities lietuviai, susirinkę gruodžio 19 d. 1922 m. „Germania — salėje skaitlingame susirinkime griežtai protestuoja prieš pastangas su „Freistato“ pagelba atiduoti Klaipėdos kraštą lenkų globai.

Susirinkimas reikalauja, kad Klaipėdos kraštą valdytų patys lietuviai. Mes taip jau protestuojame prieš tai, kad mums šiandien susirinkime draudžiama dalinti atsišaukimus.

KATYCIU GYVETOJU SUSIRINKIMO REZOLIUCIJA.

1. Kadangi esame lietuviai ir savo tautos brangią kalbą, įpartimus iš sentėvių paveldėtus laikome mums už šventus dalykus;

2. Kadangi didžiojo karo laimėtojai visomis pasaulio tautoms, ar jos būtų didelios ar mažos, yra pripažinę teisę apsispręsti ir taip sutvarkyti, gyvenimą, kaip yra naudinga tų tautų gerovei ir išsiplatinimui;

3. Kadangi Klaipėdos kraštą pati Santarvė atskirdama nuo Vokietijos, pripažino jį lietuvišku kraštu, kur lietuvių giminė sudaro daugumą gyventojų;

Todel mes Katyčių apygardos gyventojai skaitlingai susirinkę šių 1922 m. m. gruodžio 21 d. Katyčiuose vienbalsiai pareiškėm, kad norim savo krašto laimę išspręsti taip, kad būtų nauda visai lietuvių giminei, taip jau kuogreičiausiai protestuojam vardan tiesos ir teisybės viso pasaulio akyse prieš norą, iš kur jis ir pareitų, mus perduoti lenkams ar tai būtų pavidale provizorinio ar galutinio „Freistato“, kur mus vėl svetimieji valdytų ir nutautintų.

KLAIPEDOJ. Gruodžio 23 d. nežiūrint besiarťinančių švenčių, įvyko viešas vietos žvejų susirinkimas, kuri vienbalsiai priėmė rezoliuciją prieš lenkų pretenzijas į Klaipėdos kraštą ir pareiškiančią noro prisiglausti prie Lietuvos.

SILUTE. „Sausio 20. — Šią nakt įvyko pirmas posėdis Mažosios Lietuvos Valdžios krutamųjų paveikslų teatre. Išnešta rezoliucija, prašant Prezidento Hardingo ir Amerikos Valdžios paremti Klaipėdos gyventojus jų pastangose paliusuoti Kraštą nuo alijantų kontrolės. Seimas beto vienbalsiai nutarė prisidėti prie Lietuvos ir atsišaukė į Kauną finansinės ir militarinės paramos.

„Parlamento (Seimo) posėdy dalyvavo apie šimtas delegatų, daugiausia ūkininkų. Jie buvo išrinkti iš 86 Klai-

pėdos kaimų ir miestelių. Didžiuma delegatų buvo amerikiečiai-lietuviai. Posėdis užsibaigė su trimis „valio“ Prezidentui Hardingui, trimis del Amerikos, ir trimis Lietuvai. Naujai paskirtieji Klaipėdos krašto valdininkai atvyks į Klaipėdą rytoj ir įsitaisys savo vietas mieste.

„Dabartiniu laiku prancūzai patogiai apsigyvenę neutralėje zonoje. Bet tie vokiečiai sargybiniai, kurie padėjo prancūzams kovoti prieš lietuvius, neteko savo vietų ir algų. Tas, sykiu su markės kritimu, daro jų padėtį apverktiną. Jie nežino iš kur gaus sekančius pietus.

„Klaipėdos gyventojai žiūri į miesto paėmimą ramiai, kadangi jie dabar turi bėdos daryti biznį su Vokietijos pinigais. Kiekvienai šeimynai Klaipėdoje reikalinga pagelbos. Lietuviai leidžia savo pinigus, vadinamus litais, sekdami pavizdį Amerikos dolerių ir centų. Litai paremti \$3,000,000.00 Amerikos pinigų.

„Klaipėdos Krašto padėties nusprendimas laukia atvykimo Ambasadorių Tarybos komisijos. Dabartiniame laike lietuviai neveda jokių derybų su alijantais. Neoficialiai diplomatai kalba, kad Klaipėda turinti pasilikti alijantų rankose, kadangi kitaip prancūzai netektų prestižo Vokietijoje, jei juos išvytų iš Klaipėdos, ypač kuomet dar einą Ruhr srities okupacija!“ (Associated Press).

Klaipėda ir Amerikos Lietuviai.

Klaipėdos krašto klausimas pabaigoje pereitų metų labiausiai sujūdino visus Amerikos lietuvius. Gandas, jog manoma pavesti Lenkijos globai Klaipėdą, sukėlė tūkstančius protesto mitingų visuose Amerikos miestuose ir miesteliuose, kur tik yra apsigyvenę nors keli lietuviai.

Dėl vietos stokos pagarsiname čion vien — Chicagos lietuvių rezoliucijas, Gruodžio 17, 1922:

„Kadangi Lietuvių organizacijų atstovų, kalbančių už kelis šimtus tūkstančių Lietuvos gimimo ir paėjimo Amerikos piliečių, yra dabar laikomas susirinkimas šią gruodžio septynioliktą dieną, 1922 m., McKinley Parko Auditoriume, Chicago, Illinois;

„Kadangi šis susirinkimas sprendžia, kad dabartinė Lietuvos respublikos valdžia, veikdama pilnai sutinkant su per šimtus metų laisvę mylėjusia Lietuvos žmonių dvasia ir savo išmintingu konstruktivingumu ir nenuoalsiomis pastangomis atsteigti laisvę, gerbuvį ir pasitenkinimą jos piliečių, kartu atliekant savo pilną dalį darbo atbudavojime pasaulio iš po parėjusio karo griuvėsių, teisingai laimėjo pagarbą, pasitikėjimą ir pripažinimą seseriškos Jungtinių Valstijų respublikos; ir

„Kadangi Klaipėdos miesto, visados nedalijamos dalies Lietuvos teritorijos, kurios gyventojai yra to paties kraujo, kurio literatura, tradicija, kalba ir idėjos yra tie patys, kaip ir visų lietuvių, stovis (priklausomybė) bus neužilgo nustatytas Ambasadorių Tarybos taip, kaip ta garbinga Taryba matys tinkama ir reikalinga, atsižvelgiant į taiką ir laimę tos provincijos ir Klaipėdos miesto žmonių ir taipjau į viso pasaulio gerovę; ir

„Kadangi Klaipėdos miestas būtų priskirtas Lietuvai, jis pasitarnautų jos žmonėms, tuo leidžiant Lietuvai užimti tinkamą vietą tautų šeimynoje, išvystyti jos prekybą, industriją ir agrikulturą ir interesuose visos žmonijos, maitinti alkanus ir suteikti neįvertinamą pagelbą atsteigime pajrusios Europos; ir

„Kadangi Klaipėdos atskirimas nuo Lietuvos būtų išdalinimas mūsų senovinių žemių ir padarytų Lietuvą teritorialiniai ir geografiniai negalinčią nustatyti savo šalies likimą naudai jos pačių žmonių viso pasaulio; padarytų ją sausumos šalimi be jokių priėjimų prie jūrių kelių; jos sunus ir dukteris, gimimu surištus bendra kalba ir bendra istorija, tuo pačiu jų gyslose plaukiančiu kraujumi, netinkamai ir nepalaimingai atskirtų po itinių rubežių linijomis; ir

„Kadangi kovojančios už gyvybę Lietuvos šalies reikalas yra neatskiriamas nuo reikalo visos žmonijos, kovojančios už Teisybę, Laisvę ir Savistovybę; ir Lietuvos žmonių kančios ir pasiaukojimai visose kovose ir visuose mušių laukuose, kur buvo kariaujama už visų žmonių teisę prie savęs apsisprendimo, užpelno jai apsaugą visų laisvų šalių nuo visokių teritorialinių padalinimų ir politinio sunaikinimo pasikėsinimų.

„Todel te bunie nutarta, kad šis susirinkimas, tinkamai autorizuotas kalbėti už visus piliečius lietuvių kraujo, dabar gyvenančius Chicagoje ir jos apielinkėse, Jungt. Valstijose, ir turintis tarp savo delegatų daugeli gimimu ir kilimu surištus su Klaipėdos miestu ir kraštu, prašo Jungt. Valstijų valdžios panaudoti visą savo įtaką, neprieštaraujant diplomatiniams įpročiams, išgauti pilną ir teisingą išklausimą Lietuvos maldavimo teisybės, prieš viršminėtą Ambasadorių Tarybą; ir tebunie toliau nutarta, kad Jungt. Valstijų valdžia yra nuolankiai prašoma ši

maldavimą teisės ir paprasto teisingumo, paeinanti iš sielos ir širdies Amerikos piliečių, čia susirinkusių ir jų igaliotojų, perduoti Ambasadorių Tarybai ir kad Jungt. Valstijos patarpininkautų teisėtam ir tinkamam veikimui už sugražinimą Lietuvai Klaipėdos krašto ir uosto".

Si rezoliucija buvo įteikta Jungt. Valstijų valstybės sekretoriui p. Charles E. Hughes. Washingtonan ją nuvežė ir valdžiai įteikė p. p. J. J. Elias, Komaiko ir Kodis.

Susirinkimas taipjau nutarė pasiųsti pasveikinimo telegramą Klaipėdos krašto tarybai.

Chicagos Klaipėdos Komiteto Atsišaukimas (sausio 15, 1923).

Klaipėda gaisruose. Mus broliai šaukia: šalin freištas! Mes kūnu ir dvasia sutapę su Didžiąja Lietuva! Nebenorime lenkų jungo vilkti, nepakęsime svetimos globos! Tai jų proto ir širdies šauksmas, tai jų revoliucija ginant savo teises! Aukštyn ginklus už laisvą autonomišką Klaipėdą vienybėje su Lietuva!

Sis mūsų brolių žūtbutinis sukilimas šiurpuliais perbėgo per milioną Amerikos lietuvių. Visi pasirengę ginti savo brolių teises. Tuo tikslu Chicagoje lietuviai be partijų skirtumo sausio 12 d. sudarė Klaipėdos Komitetą iš 21 nario. Jo uždavinys — šaukti visų lietuvių Chicagoje milžinišką mitingą sausio 21 d.; remti Klaipėdos brolius moraliai ir finansiniai. Visos Amerikos lietuvių kolonijos šaukiamos subrusti. Kiekvienas momentas — gyvybės ar mirties momentas. Pagelba reikalinga skubi ir duosni. In darba!

Klaipėdos Kom. Spaudos Komisija: J. J. Hertmanavičius, P. Grigaitis, Kun, Dr. I. Cesaitis, L. Gaizaitė, Dr. A. Račkus.

Klaipėda Pasaulio Spaudoje.

1) Italų spaudoje.

Italų laikraštis „L’Azione“ Nr. 226 19–17 nov. 1922 m. žinomas italų profesorius Nicola Turchi rašo:

Zinia, jog Ambasadorių Specialei Komisijai pavesta išspręsti Klaipėdos klausimas, iškėle aikštėn gal ne daug težinomu, bet labai svarbių problemų Rytų Europos nusiminime, norint ją išvesti iš sunkios padėties, kurioj ji atsirado po karui.

Klaipėdos klausimas ne sunku būt išrišti etnografiškai istorišku žvilgsniu, bet jis yra labai komplikuotas politikos žvilgsniu.

Klaipėda yra uostas prie Nemuno įtakos, kuris perbėga visą Lietuvą ir pasiekia Baltiką lietuvių apgyventame krašte—2800 ketvirtainių kilometrų su 145000 gyventojų, vadiname Rytų Prūsais.

Tas uostas visuomet tarnavo Lietuvos prekybai ir Prūsų rankose būdamas, kas aiškū iš jo padėties tarp šių dviejų kraštų ir iš to, jog Prūsai turi kitus stebėtinus uostus prie Baltiko. Iš jo visuomet būdavo išvežama llnai, grūdai ir medžiai Lietuvos laukuose ir miškuose augę. Invežama būdavo pramonės dalykai, kurie plaukdavo šventu Nemunu ir būdavo išdalijami Lietuvoj ir Rusioj. Tokias ypatingas funkcijas atlikdavo Klaipėda jau tuomet, kuomet nebuvo dar jokio politinio klausimo dėl to uosto, dėl kurio šiandien tautos varžosi. „Didžiame prekybos Zodyne“ išleistame Vokietioj 1843 V-me tome po žodžio Klaipėda (Memel) skaitome: „Yra tai magazinas ne tik provincijos produktų, bet lygiai ir Lietuvos

ir per jį eina žymi prekyba su Anglija, Prancūzija, Portugalija, Ispanija ir Olandija, iš kur išvežama daug grūdų, linų, kanapių, taukų, medžių statybai, odų ir t.t. Invežama kolonialių vaisių, tabaką, šilkiniai ir bovelniniai išdirbiniai, gelumbė, mados ir naujienos dalykai". 1921 įvežimo ir-išvežimo tebuvo 300,000 tonų, kuomet 1913 buvo 744,000.

Nekalbant apie vyriausio komisaro Versalės traktato laužimą su Lietuvos skriauda, politikos žvilgsniu jo elgimas nesuprantamas, negu tų, kuriems rūpi neleisti Lietuvai plėtotis ir susistiprinti.

Klaipėda kaip laisvas miestas ekonominiai — politiniu žvilgsniu yra nesąmonė. Dancigas, kuris yra grynai vokiškas ir vokiškame krašte, į kurį tenka prekės atvežamos Visla ir koridoriumi, iškirstu gyvame vokiečių kūne, tai kas kita. Bet Klaipėdą istoriniai ir aktualiai pačių lietuvių apgyventame krašte padaryti laisvu miestu, tai yra faktiškai vaikišku, būtų begėdiškas prasižengimas prieš logiką. Norėti padaryti su Klaipėda lygiai, kaip padaryta su Dancigu, esant tarp tų dviejų miestų ryškiai priešingoms aplinkybėms, būtų tik pataikauti tiems, kuriems visai nerūpi nei teisingumas nei teisė.

Bet reikia tikėtis, jog specialė pasiuntinių komisija atkreips į tai dėmesį, Klaipėdos klausimą išrišdama."

2) Prancūzų spaudoje.

„Revue Internationale" I. I. 1922 m. p. Saint — Reff, rašo, kas seka: „Mes jau pasakėme: Klaipėdos sritis turi būti atiduota Lietuvai. Daug racijų to būtinau reikalauja.

Klaipėda tėra vienintelė išieiga Lietuvai į jūrias. Be jos ji negali laisvai kvėpuoti.

Be to uosto jai būtų labai sunku. Ji turėtų naudotis

svetimais uostais, kaip Karaliaučius ar įsitaisyti naujų, darydama dideles išlaidas.

Negalima svajoti duoti Klaipėdai neprigulmingą statutą. Toks klausimo rišimas nepalengvintų ir negarantuotų Lietuvai reikalingų susinešimų.

Antrą vertus, kad Klaipėda galėtų būti gera išveiga į jūrias Lietuvai ir jos kaimyniškiems kraštams, reikalaujama daug darbo sutvarkyme, kurio dabar trūksta ir gelžkelių pravedime. Tas darbas tik Lietuvos tegali būti atliktas. Aišku, jog ši ne vien tik ekonominiu žvilgsniu turi rūpintis tuo dalyku.

Ištikruju, prieš karą visa prekyba spietėsi dėl politinių priežasčių taip iš rusų kaip ir iš Vokiečių pusės Karaliaučiuje ir Liepojuje. Tos padėties atmainymui reikalingas yra kitas faktorius: Lietuvos politiniai ir tautiniai reikalai.

Klaipėda politiniai atskirta nuo Lietuvos, reiškia lygiai atskirta ir ekonominiu žvilgsniu.

Veikiantieji Klaipėdos krašte gelžkeliai buvo dalinai Vokietijos darbas ir beabejo, nėra reikalo ir sakyti, kad juos tiesiant buvo labiau atsižvelgiama Berlyno vyriausybės taktikos, negu prekybinių krašto reikalų.

Klaipėdos kraštas yra reikalingas Lietuvos nepriklausomam tautiniam gyvenimui. Tai yra neginčijama tiesa. Tiktai prijungimas prie Lietuvos galės išgelbėti didžiumą Klaipėdos ir jai užtikrins galimybę tautiniai pakilti.

Be jo šitas kraštas galės tiktai skursti ir tikėtis ateity kitokio likimo išrišimo.

Gi šiuo momentu, kuomet ekonominis Europos pakilimo klausimas nustelbia visus kitus, niekas neturi būti daroma laikinai (provizoriniai). Reikia statyti pabaigtinai, vadaujantis sveiku protu ir tiesia, kad būtų užtikrinta taika ir kad šie kraštai, taip sunaikinti, be baimės grįžtu prie darbo.

Prie ekonominės rūšies pagrindų pridėsime dabar politinius pagrindus.

Klaipėdos kraštas, — tai yra lietuviškas savo kilme ir savo kalba.

Vokiečių valdžia negalėjo pridaryti didesnio vokiečių ir sugermanizuotų lietuvių skaičiaus, kai tik vien miestuose.

Zmonės daugumoje išliko ištikimi savo kilmei ir savo kalbai nežiūrint ilgos ir sumaningos Reich'o tarnų prispaudos (presijos).

Mes įrodėme, kad duoti Klaipėdą Lietuvai, yra tai pavelyti tiem dviem kraštams gyventi. Mes turime pridėti, kad šitas susivienijimas jiems užtikrintų politinį tvirtumą, be kurio tautos gyvenimas esti nepastovus ir neužtikrintas.

Mes matome, galop, kad svetimųjų valstybių interesai Klaipėdos krašte galės būti lengvai laiduoti ypatingomis sutartimis."

3) Amerikos spaudoje.

New York Times įvedamame straipsnyje po ant galviu „Lietuva prieš pasaulį“ 13 d. Sausio kalba: „Klaipėda yra daugiausiai vokiška, gi jos kraštas lietuviškas. Bet klausimo nėra, kad ją sugrąžinus Vokietijai; jos likimas iki šiol neužtikrintas, nes Ambasadorių Taryba nenutaria, ar atiduot aną Lietuvai ar Lenkijai. Atiduoti aną Lenkijai jau nėra pamato; to reikalavo daugiausiai tie, ką norėjo palikti Danzigą vokišku, matė reikalą suteikimo Lenkijai pamaro uosto net su didesniu įzeidimu apsisprendimo principo nei įsteigiant laisvąjį Danzigo miestą. Paskiausiai buvo klausimas ar atiduoti Klaipėdą Lietuvai, netu-

rinčia pamarinio nosto ar padaryti aną laisvu miestu. Tki klausimo išrišimui miestą valdo prancūzų komisijonierius su 200 prancūzų kareivių...”

Kalbėdama apie dabartinį lietuvių pasiryžimą redakcija išreiškia abejonę, kad Lietuvos valdžia neprisidėjo, kaip anoji paskelbė, prie šito sukilimo. Esą Lietuva daug pasimokinusi nuo Zeligovskio apie „grožybes fait accompli“, užgrobus anam Vilnių. Bet jei lietuviai esą atakuos vokiečius ir prancūzus Klaipėdos apgynėjus, tai jie patys sau daug vargo pasidarysą... Redakcija, regimai, nelabai sajaučia lietuviams. Ir nedyvai, nes žydas to laikraščio savininkas lengvai patikėjo Lietuvos boruchams, iki šiol nedaug malonumo parodžiusiems savo valstybei.

— 16 d. Sausio to laikraščio laidoje skaitome specialę ano korespondento telegramą iš Berlyno: — Prancūzų kariuomenė iškėlė baltą vėliavą kuomet lietuvių šauliai puolė ir paėmė Klaipėdą šiandien po pietų. Nuostoliai buvo vienas kūdikis užmuštas, ir vienas vietinis bankininkas, žiūrėjęs per langą, sužeistas į galvą.

Sitą rytą Klaipėdos gyventojai labai susijudinę, nes išgulėjo be miego visą naktį klausydami atsikartojančių šautuvų ir kulkosvaidžių залų. Pusei po dešimts, lietuviai prisiartino pietų pusėje ir pasiekė Dangės upę nesutikę jokio pasipriešinimo. Neužilgio po to lietuviai padarė antrą puolimą į šiaurę nuo miesto, kur buvusie prancūzų kareiviai sargybiniaujanti del Tautų Sąjungos, išmintingai pasitraukė.

Pusei po dvylikos apie 30 lietuvių parinktų kareivių perėjo upę ir įžengė į Klaipėdos širdį. Jie nuleido žemyn istorinį Berse tiltą, per kurį likusioji dalis lietuvių kariuomenės suėjo. Prancūzų Prefektūra tapo užimta ir tada prancūzai iškabino baltą vėliavą. Vėlai po pietų jau visa

Klaipėda buvo lietuvių rankose, išskyrus kareivių barakus, iš kurių, kaip sakoma, prancūzai rengiasi bėgti.

Zinia apie Klaipėdos puolimą kaip gaisras nušvietė per Rytų Prūsiją.

— Tas pat dienraštis 18 d. Sausio laidoje: — Ambasadorių Taryba susirinkus šiandien svarstė Klaipėdos padėtį. Nutarta tuojaus siųsti specialę komisija, kuri įkurs provizionalę valdžią Klaipėdos kraštui santarvės vardu ir išnaujo įves tvarką (sic Red.). Ambasadorių konferencija tuomet išduos galutiną sprendimą, kuomet bus vėla įvesta krašte atatinkama tvarka.

Bus atkreipta Lietuvos valdžios dėmesys į tai, kad prieš ją stovi didelė atsakomybė už nepadarymą laiku atatinkamų žingsnių, kad nuraminus sukilimą. Bus prašoma Kauno valdžia panaudoti savo įtaką į Klaipėdos krašto lietuvių elementą, kad būtų pildoma specialės komisijos įsakymai...

New York Tribune 18 d. sausio dienos laidoje rašo:

„Prancūzų kareiviai šiandien (sausio 12) sustabdė „Geležinio Vilko“, arba lietuviškų fašistų, ėjimą daryti pastangą aneksuoti Klaipėdos kraštą prie Lietuvos varu. Šią naktį Klaipėdos miestas pastatytas karo stovy. Fašistų (lietuvių) spėkos, susikoncentravę į šiaurę nuo miesto, pasitraukė po trumpo susikirtimo su Prancūzų okupacijos kariuomene. M. Petisne, alijantų komisaras toje srityje gavo įsakymą iš Ambasadorių Tarybos sutremti sukilimą, nežiūrint iškaščių. Laukiama atvykstant alijantų karo laivų, kurie parems alijantų spėkas Klaipėdoje.

Sukilėliai užėmė keletą mažų miestelių Klaipėdos krašte, kur nekuriuose vietose valdininkai oficialiai juos

priėmė. Petisne šiandien išleido dekretą, pagal kurį visi valdininkai prisiekianti ištikimybę fašistams, bus paskelbti išdavikais.

Lietuvos Valdžia nusiima visą atsakomybę už sukilimą. Taip pranešama iš Kauno. Varšavos žinios vienok sako, kad lietuviai taipgi atakavę lenkus neutralėje zonoje ties Sirvintais, Vilniuje, kur padegę kaimą po susikirtimo su lenkų kareiviais. Lenkų žinios skelbia, būk sukirtime dalyvavę Lietuvos pėstininkai ir raitarija.

The Evening Mail, New Yorke, 18 d. sausio patalpina savo korespondento depešą iš Kauno po antgalviu:

„Ignoruoja Alijantus Klaipėdos kovoje:“ Premieras Galvanauskas šiandien pranešė seimui, juog Lietuva nepripažis jokio Ambasadorių Tarybos nutarimo, jei ans priešis teritorijos gyventojų valiai. Laikraščiai skelbia, juog Valdžia nepripažisianti alijantų sauvališkumą Klaipėdoj.”

Chicago Tribune 17 d. Sausio laidoje talpino savo korespondentų iš Klaipėdos depešas:

„Lietuviai kaimiečiai, pagrobę Klaipėdą, nežino ką su ja daryti. Užpuolikai iškratė ofisą generolo Petisne, vadodo prancūzų kareivių, einančių sargybą tenais del Tautų Sąjungos, pagrobdami antspaudas ir dokumentus, kuriuos jie ėteikė Jonui Budriui, Mažosios Lietuvos, Saulių vadui.

Kuomet generolas Petisne pareikalavo antspaudų atgal, tai Budris jam juos atidavė. Pasitarimai ėjo visą aną vakarą. Gen. Petisne protestavo prieš kaimiečių pasiėlgimą ir stygavo būk kraštas dar vis tebe priklausas prancūzų jurisdikcijai. Bet jis prižadėjo nepulti sukilėliu

iki Ambasadorių Taryba iš Paryžiaus nepraneš, ką ji mananti daryti.

„Tribune“ korespondentui teko sužinoti, kad visi kaimiečiai yra apginkluoti ir kad jie skundžiasi, būk daugiau nebepriimsią prancūzų administracijos ir vokiškų pinigų. Kaimiečiai sako, kad delegacijos, kurios buvo pirma siūstos į Klaipėdą, tapo areštuotos ir jų reikalavimai nebuvo išklausti. Gen. Petisne netiki, kad sukilimas būtų buvęs organizuotas Kaune.”

Kitas to laikraščio korespondentas rašo telegramoje:

„Klaipėdos perversmas pasieks savo čiūkurį šiandien. Apie 2,000 lietuvių kaimiečių, gyventojų Klaipėdos Krašto, paremti reguliarės Lietuvos kariuomenės (?? Red.) okupuoja Klaipėdą. Vakar vakare atvyko penki prancūzų torpėdininkai ir prancūzų skraiduolis, vežas 1,000 reguliarių kareivių atvyko šiandien. Kaimiečiai sako, jie nepasiduosią, ir todėl laukiama priespaudos pavartojimo ir kraujo praliejimo.

Lietuviai palaidojo penkis narius Mažosios Lietuvos Saulių, kurie žuvo užimant miestą. Inspūdingoje ceremonijoje ties kapais, kalbėtojai pareiškė, kad jie laikysią kraštą. Lietuvos diplomatiškas atstovas sako, kad bus bėdų ir Lietuvos valdžia mananti pasiųsti kareivių į Klaipėdos kraštą. Nors Klaipėdos sukilimas išrodo į savaiminį sukilimą kaimiečių gyventojų, bet susidariusi padėtis grėsia taikai šiaur-rytų Europos...

Mažosios Lietuvos Saulių Stabas atkartotinai pareiškė, jie nenorį kraujo praliejimų, tik trokštą, kad Tautų Sąjunga išpildytų savo prižadą atiduoti Klaipėdą Lietuvai. Kaimiečiai išvengė susikirtimų su prancūzais. Šiandien jie gali būti nuginkluos prancūzų įgūlą ir leis jiems mieste neliečiamai vaikščioti.

Jungtinių Valstybių atstovo F. B. Coleman'o Pabaltijos valstybėse depeša, paskelbta Washingtone 17 d. sausio tvirtina, juog „atsiliepiant į protestus iš anglų ir prancūzų atstovų Kaune dėl Klaipėdos paėmimo, Lietuvos Valdžia kategoriškai pareiškė, kad ji neturėjusi nieko bendro su sukilimu, bet sykiu pareiškė ir „susipratimą ir simpatiją igimtam to krašto žmonių norui prisidėti prie Lietuvos ir kelti savo ateitį su broliais tautiečiais.“

Associated Press 17 d. Sausio depešoje iš Kauno sako: „Vėliausios žinios, gautos čionai iš Klaipėdos skelbia, kad viskas tenai ramu nuo to laiko, kaip sukilėliai užėmė miestą. Atsakydamas į antrą notą nuo Poincare, Lietuvos premjeras, Galvanauskas, paantrino, kad Lietuvos Valdžia nedalyvauja Klaipėdos įvykiuose. Jis pabrėžė, kad jo valdžia deda pilną pasitikėjimą alijantų nusprendimui įsteigti laikinę alijantinę valdžią, po autoritetu anglų, prancūzų ir italų. Jis jautė, kad šitokis žygis sutinkas su dvasia Versalės sutarties. Premjeras beto pridūrė, kad Lietuvos sutinka tarpininkauti nuraminime Klaipėdos Krašto, jei tiktai pasitaikys patogi proga. Sausio 16 d. lenkų karo laivelis įėjo į Klaipėdos uostą. Kadangi delei to gali iškiti labai rūsčių komplikacijų, tai Lietuvos Valdžia įsakė savo atstovui Londone, įteikti aštrų protestą prieš lenkų pasielgimą.

LIETUVIU INFORMACIJOS BIURAS

Washingtonė pagarsino prem. Galvanausko depešą ir sekančias Eltos telegramas, nupiešiančios Lietuvos Valdžios atsinešimą į įvykius Klaipėdos Krašte:

Washingtonas, sausio 11 d. — Lietuvos valdžia in-
struktavo Lietuvos Atstovybę sekamai: „Klaipėdos suki-
limas yra vietinių žmonių sukilimas prieš direktoriją pri-
sijugimui prie Lietuvos. Lietuvos kariuomenė nei regul-
larė, nei neregularė nėra peržengusi sienos ir Lietuvos
vyriausybė griebiasi energingų priemonių, kad atskiri
laisvanoriai neperbėgtų sienos. Griežtai dementuokite
neteisingas žinias. Galvanauskas“. Sausio 10, rytą visa-
me Klaipėdos krašte įvyko vietinis sukilimas. Vyriaus-
ias Klaipėdos Krašto Gelbėjimo Komitetas pasiskelbė
krašto valdžia. Sukilimas eina olbasiais „Salin Freišta-
tas“. Prijungimas prie Lietuvos.

12 d. sausio:

„Prancūzų ir Anglų Atstovai protestavo del Lietuvos
partizanų veržimosi Klaipėdon ir prašo suvartoti savo
intaką, kad nebūtų ekscesų prieš asmenis ir turta. Lie-
tuvos Vyriausybė atsakė, kad ji supranta lietuvių patri-
jotų veržimosi pagelbon, nes nenormalė padėtis Klaipė-
dos krašte yra tikrai nepakenčiama visais atžvilgiais, te-
čiau ji negali briautis į ne jos suverenitete esančio kraš-
to tvarką ir griebiasi visų priemonių apsaugoti sieną nuo
perėjimų. Kol kas vyriausybė nemato priežasties to nu-
sistatymo atmainymui. Ministeris pirmininkas pareiškė
spaudai, jog Lietuva betgi negalės būti indifferente, jei
bus griebtasi ginklo prieš lietuvių daugumos norą suda-
ryti Klaipėdos krašte organus atitinkančius gyventojų
daugumos interesams ir tautiniams siekiams. Klaipėdo-

je prancūzai mano gintis ginklu. Sukilēļiai supa miestāz-
mieste bruzdējimas.

Sausio 16 d. Klaipēdā uzēmē sukilēļiai. Gyventojai
džiaugsmingai sutiko pasipuošē vēliavomis, visam kraštē
ramybē. Atsakyme antron Poincare noton Galvanaus-
kas pakartojēs vyriausybēs nedalyvavimą Klaipēdos ju-
dējime pabrēze, kad turi pilnā pasitikējimą Alijantū
sprendimū kurs atitiks Versalēs traktato dvasiai Vy-
riausybē apsiima tarpininkauti krašto nuraminimui jei
bus tam reikalo.

Sausio 18 d. Vokiečių užsienio reikalų ministeris pa-
reiškē griežtā protestā Lietuvos Atstovui Berlyne prieš
Klaipēdos invykius. Besibaigiančios Lietuvių—Vokiečių
ekonominės derybos nutrauktos. Skiriamam Vokietijos
Ministeriui Lietuvai, S. Olshausen'ui, duota instrukcija
susilaikyti nuo inteikimo kredencijalų. Klaipėdoje gy-
venimas inėjo tvarkon. Organizuojasi krašto Atstovū
taryba. Saukiamas seimas, kurs pareikš gyventojū va-
liā. Siandien milžiniška Kauno darbininkū demonstra-
cija užjaučianti Klaipēdos darbininkū išsiliuosavimą. (L.
I. B.)

Sausio 20 d. Antanas Smetona, buvusias pirmasis Lie-
tuvosū Prezidentas, paskirtas nepaprastu pasiuntiniu
prie Alijantū Klaipėdoje.

Juozo V. Griniaus

AUKSINIU IR SIDABRINIU DAIKTU KRAUTUVE
TAISO LAIKRODELIUS IR BIZUTERIJA

3120 Richmond Str., Philadelphia, Pa.

Telephonas Bell: Kensington 2651 W

Dr. F. Trygar

**Gydytojas Akušeras ir
Chirurgas**

3119 Richmond Str., Phila., Pa.

Valandos: nuo 8 iki 10 iš ryto,
nuo 2 iki 4 ir nuo 6 iki 9 vakare,
nedėldieniais nuo 11 iki 2 ir nuo 6
iki 9.

„ZVAIGZDES“ PAVIENIUS
NUMERIUS PHILADEP-
HIJŲ

galima gaut „Zvaigždės“
spaustuvėje ir pas Antaną
Kryžanauską Salmon &
Venango Sts.

Net ir kudikiai pastebi!

Ir yra taip legva visiškai iš galvos pašalinti pleiskaną. Tik kelis kartus panaudojus

Ruffles

ta pleiskanų mirtinąjį priešą—ir jūsų galvos oda bus taip tyra, kaip kudikio ir *Ruffles* pagalbės jums visuomet ją tokia užlaikyti. Šviri galvos oda užlaiko plaukus puikiais—pleiskanos tuojaus sunaikina juos.

Nusipirkite bonką *Ruffles* savo aptiekoje šiandien už 65c., arba prisiųskite 75c. pašto ženkleliais tiesiai į laboratoriją.

F. AD: RICHTER & CO.

104-114 So. 4th St.

Brooklyn, N. Y.

“IŠ KELIONĖS PO EUROPA ̄ IR AZIJA ̄”

Parašė PRANAICIŲ JULĖ

**TA KNYGA YRA TAI DIDŽIAUSIAS
SAVO RŪŠIES VEIKALAS**

Parašyta „Žvaigždės“ redaktorės, J. Pranaičiutės. Knyga turi apie 380 puslapių ir papuošta 102 iliustracijomis (paveikslais).

Indomų toje knygoje aprašymai Prancijos, Belgijos ir Vokietijos žemių, papuošti daugeliu iliustracijų.

Bet indomiausiais, beabejo, yra aprašymai įspudžių iš Tėvynės ir iš senovės Lietuvos žemių, kuriuos vienok viršija aprašymai Vidurinės Azijos, Kaspijos ir Kaukazo žemių ir anų žmonių. Nemažiaus įdomų aprašymai Maskvos ir Peterburgo, su paminėjimu lietuvių naujokynių istorijos tose vietose.

Kaina	2 dol.
Audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais su paausotais kraštais	3.50

“ Ž V A I G Ž D Ė , ”

3654 RICHMOND ST.,

PHILADELPHIA, PA.

„Žvaigždės“ seni skaitytojai!

Padėkit mums praplatinti „Žvaigždės“ žurnalą – mėnesinę, informacijų pilną knygą.

Metams prenumerata 2 dol.

PRIMENAME SENIEMS SKAITYTOJAMS, KAD UZSIMOKETU PRENUMERATA. NEUZSIMOKEJUSIEMS SIS NUMERIS BUS PASKUTINIS.

„ŽVAIGŽDĖ“=MĒNESINIS ŽURNALAS.

DVIDESIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ZVAIGZDE“ dabar eis kaip mėnesinis literatūros, mokslo ir politikos žurnalas,

Savo naujoje, knygos, formoje „ZVAIGZDE“ mėgis suidominti Amerikos ir Lietuvos visuomenę, teipgi stengsis, kaip ligi šiol, palikti populiariu Amerikos lietuvių laikraščiu, ypatingai vengiančiu partijinių ginčų ir vaidų.

Laikas nuo laiko joje tilps vienas kitas anglų kalboje straipsnis, ypač tokis, kuris galėtų patraukti link Lietuvos ir lietuviškų reikalų tukstančius Amerikos lietuvių, čia gimusių, augusių ir mokslus išėjusių, bet savo bočių kalbos nemokančių gerai ir beveik nieko nežinančių apie lietuvių kultūrą.

Daugel Lietuvos studentų pasižadėjo bendradarbiauti „ZVAIGZDEJE“.

Jei pasiseks mums ir Amerikos mokslus išėjusius lietuvius patraukti, tai susiartinimas abiejų šalių inteligentijos per „ZVAIGZDES“ žurnalą bus vieniems ir kitiems ir plačiai visuomenei naudingas.

Pavienės „Zvaigždės“ Zurnalo knygos kaina bus 25 centai, vieniems metams prenumerata 2 doleriai, Lietuvoje 20 litu.

Moksleiviams tik pusė kainos.

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuoti: Philadelphia, Pa.

“ŽVAIGŽDĒS”
SPAUSTUVĒ

**ATLIEKA VISUS SPAUDOS DARBUS
GERAI, PIGIAI IR GREITAL.**

SPAUSDINA:

Knygas, Cirkuliorius, Tikietus, Konstitucijas, Visiting ir Business Cards, Uzkvietimus Veselijq, Kopertus, Laiškus ir tt.

**Kas Darbq Paves,
Pasidžiaugs**

Kreipkitēs šiuo antrašu:

“ Ž V A I G Ž D Ē , ”
3654 RICHMOND ST.,
PHILADELPHIA, PA.
